

ДЕРЖАВНА
НАУКОВА
УСТАНОВА

Інститут модернізації змісту освіти

«МОВА, ОСВІТА, НАУКА В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВИКЛИКИ ЧАСУ»

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової
онлайн-конференції
(з міжнародною участю)

3 квітня 2025 року

УДК (8+37+901):31677]:005.745

М74

Редакційна колегія:

Т. В. Громко, доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології та перекладу Національного університету «Одеська політехніка»;

Н. Л. Добровольська, завідувач кафедри германських мов та перекладу Національного університету «Одеська політехніка», доктор філософії, доцент;

Л. В. Панчук, старший викладач кафедри германських мов та перекладу Національного університету «Одеська політехніка»

Рецензенти:

Т. В. Розова, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка»;

І. В. Слободцова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов та перекладу Національного університету «Одеська політехніка»;

О. В. Попель, кандидат філологічних наук, доцент кафедри Української та іноземної філології Одеського Національного технологічного університету

Друкується за рішенням вченої ради Українсько-німецького інституту
Національного університету «Одеська політехніка»
Протокол № 7 від 16 квітня 2025 року

*Матеріали конференції відтворені з авторських оригіналів.
Оргкомітет конференції висловлює подяку всім учасникам конференції
та сподівається на подальшу плідну співпрацю*

Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації:
М74 виклики часу : матеріали Всеукраїнської наукової онлайн-конференції (з міжнародною участю) (м. Одеса, 3 квітня 2025 р.) / за ред. Н. Л. Добровольської ; ред. кол.: Т. В. Громко, Н. Л. Добровольська, Л. В. Панчук. — Одеса : Астропринт, 2025. — 124 с.

ISBN 978-617-8515-57-7

Збірник містить матеріали, прийняті оргкомітетом до участі у Всеукраїнській науковій онлайн-конференції (з міжнародною участю). Наведені матеріали конференції охоплюють широкий спектр актуальних тем, пов'язаних із мовою, освітою та наукою в контексті міжкультурної комунікації.

Основна увага приділяється таким аспектам:

1. Виклики, які постають перед освітою та наукою у процесі глобалізації.
2. Роль мови як засобу комунікації та інструмента міжкультурного діалогу.
3. Сучасні методики викладання та освіти в багатонаціональному середовищі.
4. Іноваційні підходи до вирішення проблем міжкультурної взаємодії.
5. Міжнародний обмін досвідом і перспективи співробітництва.

УДК (8+37+901):31677]:005.745

ISBN 978-617-8515-57-7

© Українсько-німецький інститут, 2025
© Національний університет
«Одеська політехніка», 2025

З М І С Т

Вступне слово Громко Тетяни Василівни, докторки філологічних наук, професорки Національного університету «Одеська політехніка»

Фрагмент виступу докторки філологічних наук, професорки Тетяни Василівни Громко. 7

1. **Громко Т.В.** Міжмовносистемний переклад як феномен когнітивно-лінгвістичного осмислення міжкультурної комунікації. 9
Актуальні проблеми літературознавства та перекладу крізь призму міжкультурної комунікації
2. **Daryna Klumakova.** Interpreting identity: the cultural dynamics of translation. 12
3. **Райкова С.С.** Літературний переклад як форма міжкультурної інтеграції: адаптація та трансформація текстів у глобалізованому світі. 15
4. **Чернишова Р.В.** Переклад як інструмент міжкультурного діалогу: виклики, стратегії та перспективи. 20
5. **Зінченко О.А.** Переклад як медіатор міжкультурного діалогу. 23
6. **Yevheniia Hromko, Nina Kreher.** Challenges and transformations of intercultural medical communication in times of war based on the experience of ukrainian doctors and refugees. 28
7. **Фучеджі А.С.** Переклад у міжкультурній комунікації 33
8. **Valeriia Mospan.** Peculiarities of Translating Humor and Irony in Literature. 40
9. **Гуда В.Ю.** Проблеми та особливості перекладу науково-технічних текстів. 43
10. **Сапужак Б.А.** Етикетні формули та стратегії їх перекладу в дипломатичному дискурсі 47
Традиційні та новітні аспекти лінгвістичних досліджень: стилістика, семантика, граматики, прагматика
11. **Левадний О.О.** Розвиток тематичних тенденцій в публіцистиці на основі корпусу TIME (1923-2006) 50
12. **Кривда Л.Р.** Juristisch та juridisch – схожість та відмінності. 54
13. **Мітіна О.М., Драпалюк К.І.** Хеджування як стратегічний прийом у розмовному медіадискурсі. 56
14. **Чеснокова К.В.** Машинний переклад у сфері дипломатичних відносин: можливості та ризики. 59

15. <i>Подшивелєва А. В.</i> Пароніми-прикметники із суфіксами -bar і -lich.	63
16. <i>Форманюк О.Л.</i> Образ чоловіка крізь призму фразеологізмів з анімалістичним компонентом.	67
17. <i>Кубаєнко А.С.</i> Особливості когнітивних аспектів сприйняття субтитрованого тексту.	71
18. <i>Аруна Frumkina.</i> Formation of inflectional speech during integrated teaching of young schoolchildren using English.	75
19. <i>Мінаков І.В.</i> Методологічні підходи до викладання іноземних мов у мультинаціональних групах	80
20. <i>Комісарова К.Р.</i> Використання цифрових технологій у вивченні іноземних мов.	84
21. <i>Коваленко Н.В.</i> Інноваційні технології у викладанні іноземних мов.	88
22. <i>Івченко К.О.</i> Фахові іноземні мови як ключ до професійного успіху.	91
23. <i>Музика Т.В.</i> Принципи навчання писемного спілкування німецькою мовою засобами електронної пошти	94
24. <i>Ткаченко Є.Є.</i> Використання штучного інтелекту (ШІ) у вивченні іноземних мов	99
25. <i>Максименко У.Я.</i> Інтеграція культурних аспектів у процес навчання іноземних мов: шлях до формування полікультурної компетентності	103
26. <i>Савва А.А.</i> Розвиток критичного мислення у процесі навчання іноземних мов: методичні підходи	107
27. <i>Михайлова І.А.</i> Білінгвізм: проблеми інтерференції при оволодінні німецькою мовою на початковому рівні в технічних ЗВО	110
28. <i>Панчук Л.В.</i> Прагматичний аспект вербальної агресії в комунікації та художньому дискурсі Теоретичні і прикладні аспекти навчання іноземних мов в умовах полікультурної освіти.	116
29. <i>Полянська Г.К.</i> Теоретичні та прикладні аспекти навчання іноземних мов у полікультурному освітньому середовищі.	120

ВСТУПНЕ СЛОВО

У непростий для нашої держави час міжкультурна комунікація набуває нового виміру — не лише як наукова категорія, а й як екзистенційна, громадянська, гуманітарна потреба. Збірник наукових статей і тез, що вміщує матеріали Всеукраїнської конференції (з міжнародною участю) «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації: виклики часу», постає своєрідним науковим маніфестом єдності академічної спільноти в умовах викликів сьогодення. Представлені в цьому виданні дослідження відображають широку палітру гуманітарного дискурсу, зокрема філологічного, перекладознавчого, лінгводидактичного, літературознавчого, соціокультурного та педагогічного спрямування. Особливо помітним є прагнення авторів до осмислення мовної, освітньої та наукової взаємодії у світлі глобалізаційних процесів, воєнних загроз і нових форматів міжінституційної та міжнародної співпраці. Таким чином, міжкультурна комунікація постає не лише як предмет дослідження, а як простір практичного буття людини знання, що діє попри всі бар'єри — мовні, часові, політичні.

Збірник об'єднує статті викладачів, дослідників, здобувачів освіти, аспірантів, що репрезентують різні виші України та зарубіжжя. Особливо цінною є участь молодих науковців, які вже сьогодні демонструють готовність мислити масштабно, відповідально, поєднуючи академічну глибину з громадянською відданістю. Публікації в його межах особливо зосереджені на проблематиці перекладу як чинника міжкультурної інтеграції, концептуального узгодження мовних картин світу, а також на когнітивних, прагматичних і технологічних аспектах міжмовної взаємодії. І як результат — виданий збірник є не лише науковим документом, а й свідченням сили гуманітарної думки, що не втрачає актуальності навіть в умовах загроз. Кожен його розділ — це свідчення того, що українська наука живе, розвивається і резонує в міжнародному академічному просторі.

Щиро дякуємо всім, хто долучився до організації конференції, підготовки матеріалів, рецензування та редакційного супроводу. Нехай ці тексти працюють на майбутнє — на збереження мови, науки, культури, міжлюдських зв'язків і взаєморозуміння.

Слава Україні й українській лінгвітичній науці!

Тетяна Громко,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет «Одеська політехніка»

ФРАГМЕНТ ВИСТУПУ ДОКТОРКИ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРКИ ТЕТЯНИ ВАСИЛІВНИ ГРОМКО

Шановне товариство! Дорогі колеги, студенти, молоді науковці, усі, хто поруч з нами долучився до Всеукраїнської науково-практичної online-конференції «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації: виклики часу»!

Щиро вітаю вас із початком цієї важливої події — платформи, яка сьогодні, у складний для нашої держави час, є не просто науковим заходом, а маніфестацією єдності, сили духу, незламності інтелекту та відповідальності кожного з нас за культурний і науковий простір України. Особливо радісно, що саме в межах цієї конференції ми символічно відкриваємо новий етап наукової діяльності германських мов та перекладу — етап, де зусилля нашої спільноти скеровуються на глибоке осмислення мовної і культурної взаємодії, на розширення горизонтів германістики та міжкультурної комунікації.

Зі щирим професорським благословенням підтримую цю ініціативу кафедри германських мов та перекладу в особах Наталії Леонідівни Добровольської та Людмили Василівни Панчук. У час, коли війна змушує нас переглядати щоденні цінності, ми, науковці, не маємо права мовчати. Наше слово, наш аналіз, наша перекладацька праця — це також форма спротиву і служіння. Наукове перо має залишатися піднятим! Ми зобов'язані не лише зберігати й плекати знання, а й активно їх транслювати: перекладати важливі тексти, доносити голос України до міжнародної спільноти, формувати мовну освіченість і готувати фахівців, здатних вести діалог у глобалізованому світі.

Нехай ця конференція стане місцем народження нових ідей, нових міжінституційних партнерств, а головне — місцем зустрічі сердець, що вірять у силу знання. Дякую кожному, хто взяв на себе сміливість бути тут, мислити, говорити, діяти. Слава Україні — і слава українській науці!

Не випадково тема міжмовносистемного перекладу стала предметом мого окремого наукового дослідження, яке покладено в основу статті, що

відкриває перший розділ колективної монографії *«Англійська мова і література у полілозі культур: когнітивно-комунікативний, синергетичний і перекладознавчий аспекти»* (/ за загальною редакцією Т.В. Громко. Одеса, 2024. 139 с.). Ця монографія, створена колективом інституту, є не лише важливим науковим надбанням, а й символом єдності викладачів, попри виклики часу, залишаються вірними академічному слову. У згаданій праці міжмовносистемний переклад розглянуто не як механічне перенесення змісту, а як когнітивно опосередкований процес концептуального узгодження мовних картин світу, де перекладач виступає як культурний посередник.

Тому в рамках нашого виступу дозвольте у цьому поважному науковому зібранні коротко окреслити нашу статтю *«Специфіка міжмовносистемного перекладу»*, яка відкриває перший розділ і є спробою концептуалізувати переклад не як механічне перенесення тексту, а як складну багаторівневу взаємодію мовних систем. У ній ідеться про глибокі когнітивні, соціокультурні, технологічні та психолінгвістичні аспекти, які формують нову картину розуміння перекладу як системної діяльності. Ідеї Юджина Ніді, Романа Якобсона, Лоуренса Венуті та сучасні машинні алгоритми, про — усе це формує те поле, де міжмовносистемний переклад постає як міст, здатний єднати навіть у роз'єднаному світі.

У цілому, у цій роботі ми прагнули показати, що міжмовносистемний переклад сьогодні — це не лише філологічний акт, а і громадянський, і культурний. Адже ми — перекладачі, викладачі, дослідники — щоденно долаємо мовні бар'єри, щоб Україна звучала у світі. Ми навчаємо мовам, перекладаємо тексти, створюємо зміст — і це, можливо, найважливіший внесок у міжнародний діалог нашого часу.

МІЖМОВНОСИСТЕМНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ФЕНОМЕН КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

*Громко Тетяна Василівна,
доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської філології та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
hromkot@gmail.com*

Міжмовносистемний переклад становить ключовий механізм міжкультурної комунікації, що забезпечує трансляцію значень між мовними системами, які суттєво відрізняються за структурними, семантичними та прагматичними характеристиками. У процесі перекладу перекладач зіштовхується з низкою викликів, зокрема необхідністю адаптації тексту відповідно до норм цільової мови, збереженням прагматичної точності та передачі стилістичних особливостей вихідного тексту. Відповідно, ефективність перекладацького акту залежить не лише від лінгвістичних знань, а й від здатності інтерпретувати комунікативні наміри автора та враховувати культурні особливості реципієнтів.

Лінгвістичний аспект міжмовносистемного перекладу включає аналіз взаємодії синтаксичних, морфологічних і семантичних характеристик мов-учасниць комунікації [3, с. 812]. Збереження еквівалентності тексту на рівні значення є визначальним фактором, що уможливорює мінімізацію семантичних втрат та забезпечує збереження функціонального призначення тексту. Однак граматичні розбіжності між мовами можуть створювати труднощі під час передачі синтаксичних конструкцій, що потребує застосування адаптивних перекладацьких стратегій.

Когнітивний вимір перекладу передбачає аналіз процесів концептуалізації та категоризації інформації мовцем і перекладачем [2, с. 112]. У цьому контексті значну роль відіграють когнітивні моделі, зокрема фрейми

та сценарії, що структурують знання про світ у мовній свідомості. Використання когнітивних метафор у перекладі може сприяти точнішому відтворенню авторської інтенції, тоді як неврахування розбіжностей у світоглядних концептах різних мовних спільнот може призводити до когнітивних розбіжностей у сприйнятті тексту реципієнтами.

Окрім традиційних підходів до міжмовносистемного перекладу, важливу роль відіграє інтерпретація тексту в контексті теорії когнітивної лінгвістики. Перекладач не лише передає інформацію, а й здійснює її концептуальне переосмислення, що особливо актуально при перекладі культурно маркованих понять. Врахування асоціативних полів, суб'єктивних конотацій та прагматичних характеристик висловлювань дозволяє забезпечити комунікативну адекватність тексту. Особливо це стосується перекладу художніх і публіцистичних текстів, де важливо зберегти емоційно-експресивний потенціал оригіналу [1, с. 45]. Використання методів когнітивного аналізу дає змогу виявити приховані смисли та уникнути семантичних спотворень, що сприяє більш точній передачі авторського задуму.

Соціокультурні виклики перекладу зумовлені необхідністю адаптації текстів до національних культурних кодів, історичного контексту та прагматичних норм цільової аудиторії. Культурно марковані одиниці, реалії та ідіоматичні конструкції часто не мають прямих відповідників у мові перекладу, що вимагає застосування компенсаторних механізмів, таких як пояснювальний переклад, калькування чи адаптація. Успішне врахування цих факторів забезпечує не лише точність змісту, а й комунікативну ефективність перекладу.

Сучасні технології перекладу відіграють значну роль у міжмовній комунікації. Використання машинного перекладу, електронних корпусів та нейромережових алгоритмів сприяє підвищенню швидкості опрацювання текстів, проте не гарантує високого рівня адекватності. Особливо це

стосується художніх, публіцистичних та наукових текстів, у яких важливими є прагматичні нюанси, стилістичні особливості та авторський стиль. Оптимальним підходом залишається поєднання автоматизованих технологій із творчою діяльністю перекладача, що дозволяє зберегти баланс між точністю та природністю тексту.

Таким чином, міжмовносистемний переклад є складним процесом, що поєднує лінгвістичний, когнітивний та соціокультурний аспекти. Його вивчення та вдосконалення сприяють розвитку міжкультурної комунікації, забезпечуючи ефективний обмін інформацією між представниками різних мовних спільнот та сприяючи глобальним інтеграційним процесам.

Список використаної літератури

1. House J. *Translation as Communication across Languages and Cultures*. London: Routledge 2015. 234 p.
2. Reiß K., Vermeer H. *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explai*. London – New York: Imprint Routledge, 2014. 220 p.
3. Venuti L. Translation, History, Narrative [In:] *Meta : Translators' Journal*. 2005. Vol. 50, № 3. pp. 800–816.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА ПЕРЕКЛАДУ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

INTERPRETING IDENTITY: THE CULTURAL DYNAMICS OF TRANSLATION

Daryna Klumakova

Bachelor's Degree Student

Odessa Polytechnic National University

10252927@stud.op.edu.ua

*Academic Adviser - Nataliya Chepelyuk, Associate Professor, PhD in
Pedagogy*

Odesa, Ukraine

chepeliuk.n.i@op.edu.ua

Cultural identity, interpreted mostly in terms of the collective consciousness of people and cultural products that manifest values, beliefs, traditions, and linguistic differences of certain groups, is one of the most important practices that influences both individual minds and social and cultural narratives. This is of particular importance in relation to literary translation, as the translator is responsible for not just translating the content of a text, but also for preserving the cultural specificity and nuances which define a national or ethnic group. Translation is not only a linguistic transformation but also a bridge between cultures, allowing readers to experience new worlds without losing the essence and authenticity of the original work. This makes the translation of cultural identity an important issue that requires attention from both linguistic and cultural studies perspectives. Understanding how cultural identity affects the interpretation of texts and the role it plays in maintaining the authenticity of literary works is essential, as translation involves the interaction of diverse cultural codes.

Translation is influenced by social and cultural factors. These include the translator's link to both cultures, the standing of national literature, and the connection between the original and target cultures. Other influences are social politics, ideology, literary traditions, norms, values, and the psychological aspects of what is considered beautiful or pleasing. The translator, as a mediator between

two texts, must be proficient in both the source and target languages, deeply familiar with the cultural background of the author and the work, and understand the author's style and artistic vision. However, even with these qualifications, a translator's work is inevitably shaped by their own cultural background and worldview, leading to variations in translation styles [5].

A truly professional translator needs to know languages, but also the social norms, reading habits, and stylistic preferences of the culture from which he takes, as well as of the one to which he contributes. But even if these skills and talents have been built, there are still unpredictable factors which determine whether a transplanted text will be accepted at all. One of those factors is simply individual taste, which rarely gets discussed, either by critics or translation scholars [1, p. 116]. When we talk about translation, we often don't understand that it's not simply a collection of similar texts. It's a group of unique works, each with its own distinct characteristics. This variety makes translating literature a difficult task. In fact, it can sometimes be even more difficult than writing something original.

A translator, therefore, has to be aware of the cultural norms, beliefs, morals and the ideologies of the cultures into or out of which he is translating [4, p. 56]. Understanding and addressing differences in expression require transcending the linguistic level and involve a deep understanding of both cultures. Translators must consider the degree of acceptance of expressions by readers in the target culture during the translation process and flexibly employ translation strategies to find the most appropriate expressions [2, p. 177]. This could require a lot of studying about the literature, artistic ideas, and social history of the culture for which the translation is intended. This careful research helps keep the translated text faithful to the original while making sure it connects well with the intended readers. By understanding these cultural elements, the translation can accurately reflect the original meaning and engage the audience effectively.

A key aspect of achieving this lies in recognizing the mental context in which a literary text is created. Each author embodies a particular mentality, and if the reader shares this mindset, understanding the text becomes more intuitive.

A literary text is created in a certain mental context, its author is a carrier of the corresponding mentality, and if the reader is a carrier of the same mentality, then there is an objective condition for the reader to understand the text. However, this condition is not always met, and therefore the translator acts as an intermediary between the author and the reader who does not share the same mentality, and must not only accurately translate the original text but also reproduce its national flavour using the target language. Therefore, the purpose of translating a foreign-language literary text is largely to identify the features of the ethnic mentality of the native speaker of the source language and to reproduce these features in the target language [3, p. 65].

Translating literature is a complex task that goes beyond simply replacing words. It requires an understanding of culture, social norms, and artistic style to preserve the essence of the original work. Translators act as bridges between cultures, ensuring that the story remains authentic while being accessible to new readers.

References

1. Anderman G., Rogers M. Translation Today: Trends and Perspectives. Multilingual Matters, 2003.
2. Cultural Transitions in Literary Translation: Challenges and Innovations. Academic Journal of Humanities & Social Sciences. 2024. Vol. 7, no. 5. URL: <https://doi.org/10.25236/ajhss.2024.070528>
3. Prykhodko V., Kyseliuk N., Naidiuk O. ROLE OF INTERPRETER IN INTERCULTURAL DIALOGUE. Naukovì zapiski Naciònal'nogo unìversitetu «Ostroz'ka akademiâ». Seriâ «Filologîâ». 2020. Vol. 1, no. 9(77). P. 64–66. URL: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2020-9\(77\)-64-66](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2020-9(77)-64-66)

4. Yousef T. Literary Translation: Old and New Challenges. *International Journal of Arabic-English Studies*. 2012. Vol. 13, no. 1. P. 49–64. URL: <https://doi.org/10.33806/ijaes2000.13.1.4>

5. Zhang M. Some Thoughts on the Influence of Culture on Translation in Literary Translation. 8th International Conference on Social Network, Communication and Education (SNCE 2018), Shenyang, China, 2–4 March 2017. Paris, France, 2018. URL: <https://doi.org/10.2991/snec-18.2018.81>

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ФОРМА МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕКСТІВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

*Райкова Сніжана Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національний університет «Одеська політехніка»
9480736@stud.op.edu.ua
Наук. керівник - старший викладач Матвейко О.В.
м. Одеса, Україна*

Літературний переклад є потужним інструментом міжкультурної комунікації та інтеграції. В умовах глобалізації він стає важливим засобом взаємодії різних культур, дозволяючи не лише поширювати літературні твори, а й долати бар'єри між народами. Переклад літературних творів має безпосередній вплив на взаєморозуміння та формування глобальної культурної ідентичності. Наприклад, переклад творів Джоан Роулінг дозволяє дітям у всьому світі, від США до Японії, познайомитися з магічним світом Гаррі Поттера, а також впливає на сприйняття англійської культури через призму вигаданої реальності [Ніколаєва, 2002, с. 187].

Літературний переклад не обмежується лише технічним процесом перенесення слів з однієї мови на іншу. Він є важливою частиною міжкультурної інтеграції, оскільки дозволяє не лише зберігати зміст, а й

передавати культурні особливості, цінності та національні риси. З іншого боку, переклад також може бути інструментом трансформації культури, оскільки він впливає на сприйняття чужої культури в рамках нової мовної та культурної спільноти.

Наприклад, при перекладі творів Йоганна Вольфганга фон Гете англійською мовою, де перекладачі намагаються зберегти поетичність та глибину оригіналу, адаптуючи його до особливостей англійської мови та культури. Це вимагає творчого підходу та глибокого розуміння обох культур (Бакланова, 2015, с. 112).

У процесі перекладу часто виникає потреба в адаптації тексту до специфіки нової мовної та культурної реальності. Адаптація включає зміну культурних реалій, жаргонів, фразеологізмів і навіть структури тексту для того, щоб він був зрозумілим та прийнятним для цільової аудиторії. Одним із прикладів є переклад класичних творів, де адаптація включає зміну історичних і культурних контекстів для того, щоб текст був актуальним для сучасного читача.

Наприклад, перекладаючи роман Джейн Остін «Гордість та упередження», перекладачі часто стикаються з необхідністю адаптації соціальних звичаїв того часу до сучасних реалій, зокрема щодо статусу жінки в суспільстві. В деяких випадках адаптація може включати зміни в мові, яка буде зрозумілою сучасним читачам, не втрачаючи при цьому суті оригінального тексту [Мартінова, 2010, с. 45].

Трансформація текстів, у свою чергу, може означати вільне осмислення і переосмислення оригіналу. Перекладач може вносити зміни в стилістичні чи синтаксичні елементи для досягнення певного художнього ефекту, не порушуючи основних ідей та смислів оригіналу. В цьому контексті важливою є роль перекладача як креативного автора, який поважає оригінальний текст, але при цьому адаптує його для нової культурної реальності.

Прикладом може бути переклад «1984» Джорджа Орвелла, де в різних мовах відображаються не лише мовні особливості, а й ідеологічні відмінності, що дозволяє зробити твір більш зрозумілим для читачів з різних культур [Bell, 1991, с. 89].

Глобалізація створює нові виклики для літературного перекладу. Мовні та культурні бар'єри стають дедалі менш помітними, завдяки чому відкривається можливість для перекладу творів із менш поширених мов. Проте ця ситуація також накладає певні труднощі, оскільки в деяких випадках перекладач може не мати достатнього розуміння тонкощів культури оригіналу. Це може призвести до того, що культурні особливості можуть бути втрачені або спрощені.

Візьмемо, переклад класичної англійської літератури німецькою мовою. Один із найвідоміших прикладів – переклад трагедії Вільяма Шекспіра Гамлет німецькою мовою. В оригіналі фраза “To be, or not to be, that is the question” несе не лише філософський зміст, а й ритмічну структуру англійської мови. У перекладах, наприклад, Августа Вільгельма Шлегеля (Sein oder Nichtsein, das ist hier die Frage), спостерігається спроба зберегти зміст і ритм, однак німецький варіант має додаткове слово *hier*, яке змінює відтінок значення [Schlegel, 1797, S. 112].

Проте переклад німецької літератури англійською також має свої труднощі. Наприклад, у романі Германа Гессе *Das Glasperlenspiel* (Гра в бісер) є безліч складних синтаксичних конструкцій і філософських міркувань, що ускладнюють переклад. Переклад Ральфа Манхайма (*The Glass Bead Game*) намагається зберегти інтелектуальну глибину тексту, але водночас адаптує стиль до англійськомовного читача, що може призвести до втрат у нюансах [Hesse, 1943/Manheim, 1969, p. 45].

З іншого боку, глобалізація сприяє розвитку універсальних тем та образів, що робить літературні твори більш доступними для міжнародної аудиторії. Тексти, які раніше були доступні лише вузькому колу читачів, тепер

можуть стати частиною глобальної літературної традиції. Прекрасним прикладом є твори Чимаманди Нгозі Адичі, що стали популярними у багатьох країнах завдяки успішним перекладам, що дозволяють читачам знайомитися з нігерійською культурою та соціальними проблемами через універсальні теми, такі як гендер та ідентичність [Nuttall, 1996, с. 40].

Літературний переклад сприяє розвитку міжкультурного діалогу, оскільки він дозволяє не тільки знайомитися з іншими культурами, але й зрозуміти їхні цінності та перспективи. Переклад не тільки передає інформацію, але й є містком між людьми, які мають різні уявлення про світ.

Особливо важливим є переклад літератури в контексті меншин та відмінних культур. Перекладаючи твори, що відображають життя меншин, можна зберігати і підсилювати голоси, які часто не мають доступу до глобальної платформи. Це сприяє розвитку більш справедливого та інклюзивного світового простору.

Наприклад, переклад творів з арабської літератури дозволяє західним читачам отримати уявлення про культурні та соціальні реалії Близького Сходу, допомагаючи знизити рівень упередженості та сприяти міжкультурному порозумінню [Bell, 1991, с. 133].

Збереження культурної ідентичності при перекладі є важливим питанням. Перекладач має зберегти не тільки лексичний зміст тексту, але й його культурну специфіку, що може включати в себе регіональні особливості, фольклорні елементи або специфічні соціальні контексти. Однак, цей процес часто передбачає певні компроміси, оскільки культура оригіналу може не завжди бути зрозумілою або прийнятною для іншої аудиторії.

Етика перекладу вимагає, щоб перекладач працював з повагою до культурної спадщини оригіналу, зберігаючи автентичність, водночас враховуючи потреби та реалії нової аудиторії. Це створює своєрідну відповідальність перекладача, оскільки він не просто передає інформацію, але і бере на себе роль посередника між культурами.

Прикладом цього є переклад роману «Вино з кульбаб» Рея Бредбері, де перекладач має ретельно обирати еквіваленти, щоб зберегти атмосферу американського середовища 1950-х років, але водночас адаптувати їх до культурної специфіки нової аудиторії [Мартінова, 2010, с. 72].

Літературний переклад є важливою формою міжкультурної інтеграції, яка сприяє взаєморозумінню між народами та розвитку культурного обміну. Адаптація та трансформація текстів у глобалізованому світі є складними, але важливими етапами перекладацької діяльності. Вони допомагають забезпечити взаємодію культур та сприяють поширенню цінностей, що лежать в основі літературних творів. Однак, важливо пам'ятати, що переклад повинен зберігати автентичність оригіналу, не втратити культурної специфіки та дозволяти новій аудиторії зрозуміти чужу культуру у всій її багатогранності.

Список використаної літератури

1. Мартінова, В. С. (2010). Теорія і практика літературного перекладу. Київ: Академвидав, с. 45, 72.
2. Ніколаєва, В. В. (2002). Методика навчання іноземних мов. Київ: Вища школа, с. 187, 294.
3. Бакланова, Н. О. (2008). Переклад і культура: проблеми міжкультурної інтеграції. Київ: Наукова думка, с. 122.
4. Bell, R. T. (1991). Translation and Translating: Theory and Practice. Longman, с. 89, 133.
5. Hesse, H. (1943). Das Glasperlenspiel. Zürich: Fretz & Wasmuth.
6. Nuttall, C. (1996). Teaching Reading Skills in a Foreign Language. Oxford: Heinemann, с. 40.
7. Schlegel, A. W. (1797). Shakespeares Hamlet, Prinz von Dänemark. Berlin: Johann Friedrich Unger.

ПЕРЕКЛАД ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ: ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Чернишова Регіна Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
9245190@stud.op.edu.ua
Наук. Керівник - старший викладач Кайгер Ю.В.
м. Одеса, Україна
u.kayger@op.edu.ua*

Глобалізація та зростання міжкультурних і мовних контактів висувають перед науковцями нові виклики, що потребують адаптації традиційних підходів до аналізу літератури. Важливим аспектом у цьому контексті є пошук способів гармонійного поєднання культур, збереження їхньої автентичності та сприяння взаєморозумінню між народами через мову і літературу [1, с.45]. Геополітичні зміни підсилюють значення міжкультурного діалогу як інструменту мирного співіснування та розвитку міжкультурної толерантності.

Однією з основних проблем сучасного перекладу є передача культурно-специфічних елементів оригінального тексту. Успішний переклад передбачає не лише точну передачу змісту, а й адекватну інтерпретацію культурних контекстів, традицій та соціальних структур, що є основою тексту [2, с.112]. Перекладач повинен враховувати емоційне та символічне навантаження, передане через мову оригіналу, щоб забезпечити ефективний культурний діалог. У зв'язку з цим зростає роль "діалогічного" перекладу, який не лише відтворює зміст, а й пояснює відмінності між культурами. Такий підхід сприяє розвитку перекладацької етики, де перекладач виступає не просто технічним посередником, а культурним медіатором, здатним адаптувати культурні контексти так, щоб читач не лише зрозумів, але й оцінив автентичність іншої культури [5, с.87].

Адаптація тексту до іншомовного читача потребує балансу між збереженням автентичності та забезпеченням зрозумілості. Це стосується не

лише лексичних і граматичних аспектів, а й глибших культурних особливостей, які можуть не мати аналогів у цільовій мові. Важливим є питання адаптації культурних кодів, таких як релігійні, національні та соціальні елементи. Інтеркультурний підхід сприяє глибшому усвідомленню взаємозв'язку тексту з його соціальними та культурними контекстами [3, с.159].

Проблема еквівалентності залишається однією з найважливіших у теорії перекладу. Існують різні методи досягнення еквівалентності – від дослівного перекладу до вільної інтерпретації, що враховує соціокультурний контекст. Сучасні дослідження все більше фокусуються на концепції динамічної еквівалентності, яка передбачає адаптацію перекладу до культурних і мовних умов отримувача при збереженні головного змісту та тональності оригіналу [4, с.203]. До основних стратегій перекладу належать компенсація, калькування та трансформація, що дозволяють досягти адекватної відповідності між оригіналом і перекладом.

Також невід'ємною частиною розвитку теорії перекладу є критичний аналіз перекладів. Останні дослідження підтверджують важливість інтеграції літературознавчих методів у перекладознавство, що сприяє більш комплексному аналізу перекладів. Це дозволяє оцінити не лише технічну якість перекладеного тексту, а й його здатність передавати художні засоби, емоційну насиченість та культурний контекст. Порівняльний аналіз варіантів перекладів одного твору допомагає виявити ефективні перекладацькі стратегії та дослідити вплив соціокультурних змін на процес перекладу. У цьому процесі перекладач виконує роль не лише лінгвіста, а й культурного посередника, який формує міжкультурну комунікацію. Його інтерпретація оригіналу значно впливає на сприйняття іншомовної літератури в цільовій культурі. Завдання перекладача полягає не тільки у точному відтворенні слів, а й у збереженні духу тексту та його адаптації до нової аудиторії. Водночас

перекладач повинен підтримувати ідентичність оригінальної культури, навіть якщо це потребує культурних адаптацій.

Отже, у сучасному літературознавстві та перекладознавстві переклад розглядається як ключовий засіб міжкультурного діалогу. Глобалізація та зростання міжкультурних зв'язків вимагають нових підходів до перекладу, де збереження автентичності, урахування культурного контексту та соціальних аспектів є визначальними для якісного перекладу. Літературознавчий аналіз перекладів розширює межі перекладознавства, допомагаючи краще зрозуміти його роль у культурному обміні. Використання ефективних перекладацьких стратегій дозволяє зберегти емоційний та естетичний зміст оригіналу, роблячи текст доступним для іншомовного читача. Перекладач, як культурний посередник, не лише передає текст, а й створює місток між культурами, сприяючи збереженню їхньої унікальності.

Список використаної літератури

1. Баснет, С. Перекладознавство: [пер. з англ.]. Лондон: Routledge, 2002. 246 с.
2. Карабан, В. І. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2003. 400 с.
3. Кушнір, Л. В. Літературний переклад і міжкультурна комунікація. Львів: Піраміда, 2007. 256 с.
4. Сербенська, О. А. Мовна культура і переклад. Київ: Академія, 2011. 310 с.
5. Туровська, І. Культурний контекст у перекладі. Київ: Либідь, 2010. 198 с.

ПЕРЕКЛАД ЯК МЕДІАТОР МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

*Зінченко Оксана Анатоліївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна
oksana.zinchenko@knl.u.edu.ua*

Сучасний світ глобалізації та культурної взаємодії вимагає ефективної комунікації між представниками різних мовних і культурних спільнот. Одним із ключових засобів такої взаємодії є переклад, який покликаний не лише забезпечувати передачу інформації, але й сприяти культурному обміну, взаєморозумінню та збереженню автентичності повідомлення. У цьому контексті міжкультурна комунікація відіграє важливу роль у формуванні адекватних стратегій перекладу, що враховують культурні особливості мовців. Варто підкреслити особливу роль перекладача, оскільки саме від нього значною мірою залежить темп обміну культурними особливостями – його прискорення або уповільнення. «Професійність, знання, творчий підхід до перекладу, креативність, інтуїція – обов'язкове портфоліо перекладача» [2, с. 167].

Переклад виступає посередником між культурами, оскільки він не лише передає мовні структури, але й адаптує культурний контекст висловлювання. Лінгвістичні, соціальні та прагматичні аспекти тексту повинні бути збережені та передані відповідно до очікувань і норм цільової аудиторії.

Оскільки переклад є важливим пізнавальним інструментом [3, с. 204] і слугує засобом подолання мовних і культурних бар'єрів, які є взаємозалежними [1, с. 35], його взаємодія з культурою забезпечує можливість реципієнтам отримати доступ до специфічної інформації іншої культури. Це сприяє розширенню їхнього світогляду та формуванню уявлення про особливості ментальності, закладені в мову і культуру іншого народу. Таким чином,

переклад розглядають як комунікативну діяльність, що сприяє зниженню культурних бар'єрів і забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію.

У цьому контексті перекладач виконує роль координатора комунікативного процесу, сприяючи знайомству з різними культурами та виступаючи їхнім представником у іншомовному середовищі. Інтеркультурне значення перекладу полягає у створенні спільної культурної основи, що сприяє консолідації різних суспільств та їхньому взаєморозумінню [1, с. 36].

Міжкультурний переклад також сприяє збереженню національної ідентичності. Відомо, що мова є основним носієм культури, а отже, неправильний переклад може призвести до втрати або спотворення змісту оригінального тексту. Саме тому фахівці з перекладу повинні володіти не лише мовними навичками, а й знаннями про традиції, історію та соціальні норми тієї чи іншої культури. Деякі слова та вислови мають глибоке культурне коріння, яке може бути втраченим при некоректному перекладі. Наприклад, у німецькій мові існує слово *Fernweh*, яке означає тугу за далекими країнами та бажання подорожувати. У більшості мов немає точного відповідника, і перекладачі часто передають його описово. Іншим цікавим прикладом є слово *Schadenfreude* – радість від чужих невдач. У багатьох мовах відсутній відповідник, що ускладнює точний переклад без додаткового пояснення.

Оскільки в різних культурах використовуються різні коди, і при їхньому зіставленні виявляються співпадіння і розбіжності [3, с. 203], тому недостатнє знання цих кодів значно ускладнює процес перекладу. Опанування таких кодів передбачає не лише їхнє розуміння, а й прийняття обґрунтованих перекладацьких рішень, що базуються на аналізі вихідного тексту та індивідуальних перекладацьких орієнтирах, які визначають вибір відповідної стратегії. Зважаючи на те, що саме перекладач несе відповідальність за підбір вдалого і правильного еквівалента, цей вибір може бути здійснений або шляхом відбору серед наявних альтернатив, або ж через створення оказіонального відповідника в ситуаціях, де цього вимагають мовні,

культурні, дискурсивні особливості, а також індивідуальні уподобання перекладача [1, с. 214].

Кожна мова відображає специфіку національної культури, що зумовлює появу певних труднощів у процесі перекладу. Основними проблемами є:

- **Культурно-специфічна лексика** (реалії, історичні терміни, етнографічні особливості);
- **Фразеологізми та ідіоми**, які можуть мати різні значення в різних культурах;
- **Гумор та іронія**, що ґрунтуються на певному культурному контексті;
- **Стилістичні особливості тексту**, які можуть потребувати адаптації або пояснення.

Наприклад, німецький ідіом *Ich verstehe nur Bahnhof* дослівно перекладається як *Я розумію лише вокзал*, але означає *Я нічого не розумію*. Дослівний переклад був би незрозумілим для україномовного читача, тому необхідна адаптація. Інший приклад – вираз *Das ist nicht mein Bier*, що буквально означає *Це не моє пиво*, але вживається в значенні *Це не моя справа*.

Гумор також створює складнощі. Наприклад, гра слів у німецькій мові може не мати аналогів в інших мовах. У рекламних слоганах або художніх творах це може вимагати творчого підходу, аж до зміни формулювання або адаптації до іншої культури.

Для подолання культурних бар'єрів у перекладі використовуються різні стратегії:

- **Адаптація** – заміна культурно-специфічних елементів на більш зрозумілі для цільової аудиторії;
- **Транскреація** (творчий підхід до перекладу, особливо у сфері реклами та маркетингу) – реінтерпретація сегмента тексту оригінального твору та створення вихідного тексту, пристосованого до аудиторії цільової мови, що вимагає від перекладача створення нових концептуальних,

лінгвістичних і культурних конструктів для компенсації відсутності (або неадекватності) наявних. Вдаючись до транскреації, фахівець має, на думку англійського перекладача Пітера Ньюмарка, «перекладати не літери, а дух, не слова, а функції» [4];

- **Коментарі та примітки** – пояснення культурних особливостей у тексті;
- **Збереження оригінальної форми** – використання запозичень або транскрипції.

Щоб уникнути помилок у міжкультурному перекладі, слід враховувати специфіку цільової аудиторії. Наприклад, у німецькій бізнес-комунікації прийнято більш формальний стиль спілкування, що має бути відображено у перекладі офіційних документів. Також у рекламі деякі слогани адаптуються відповідно до культурних норм. Наприклад, відомий англійський слоган *McDonald's I'm lovin' it* у німецькому варіанті став *Ich liebe es*, що дослівно означає *Я це люблю*, оскільки пряма калька звучала б неприродньо для носіїв мови.

На практиці міжкультурний переклад застосовується в різних сферах: художній літературі, кіно, юридичних та офіційних документах, бізнес-комунікації. Прикладом успішної міжкультурної адаптації є переклад творів класичної літератури, у яких передача історичного та культурного контексту відіграє ключову роль. Наприклад, у перекладах творів Йоганна Вольфганга фон Гете часто виникає проблема з відтворенням його ритмічного стилю та гри слів. Аналогічно, переклади німецьких казок братів Грімм потребують адаптації, оскільки їхній зміст може бути неприйнятним для сучасної дитячої аудиторії.

У сфері кіно, дубляж німецьких фільмів часто зазнає змін, оскільки гумор та лінгвістичні особливості потребують адаптації. Наприклад, комедійні серіали, такі як *"Stromberg"* (німецький аналог *"The Office"*), містять багато

специфічних жартів, які важко передати іншою мовою без втрати комічного ефекту.

Таким чином, переклад відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації, оскільки сприяє подоланню мовних і культурних бар'єрів, забезпечує обмін інформацією та формує спільне культурне середовище. Він не лише передає мовні структури, а й адаптує культурний контекст висловлювання відповідно до норм і очікувань цільової аудиторії.

Перекладач виступає координатором комунікації, відповідальним за вибір стратегії перекладу: від адаптації до створення okazіональних відповідників. Опанування культурних кодів та прийняття обґрунтованих рішень у перекладі є важливими чинниками для збереження автентичності повідомлення.

Складнощі перекладу зумовлені національною специфікою культур, зокрема наявністю реалій, фразеологізмів, гумору, що потребують адаптації або роз'яснення. Для подолання цих труднощів застосовують різні стратегії: адаптацію, транскреацію, коментарі або збереження оригінальної форми.

Отже, міжкультурний переклад є не лише засобом передачі інформації, а й важливим елементом культурного посередництва, що сприяє взаєморозумінню та інтеграції різних культурних спільнот.

Список використаної літератури

1. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
2. Ткачівська М. Р. Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство. Івано-Франківськ, Харків : Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2021. 450 с.

3. Ткачівська М. Р. Переклад крізь призму міжкультурної комунікації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2022. № 57. С. 202–207.

4. Newmark P. Ein Lehrbuch der Übersetzung. New York : Prentice Hall, 1998. 311 p.

CHALLENGES AND TRANSFORMATIONS OF INTERCULTURAL MEDICAL COMMUNICATION IN TIMES OF WAR BASED ON THE EXPERIENCE OF UKRAINIAN DOCTORS AND REFUGEES

Yevheniia Hromko

*student of the first (bachelor`s) level of higher education
Department of Germanic Languages and Translation
Odesa Polytechnic National University
eugeniahromko@stud.op.edu.ua*

Nina Kreher

*M.A. (Magister Artium Deutsche Linguistik) – DAAD-
Lektorin an der Nationalen Universität „Odesa
Politechnikum“ (DAAD - Deutscher Akademischer
Austauschdienst – German Academic Exchange Service
mit Hauptsitz in Bonn, Deutschland)
nina.kreher@gmail.com*

Introduction. In today’s globalized world, intercultural communication is a vital element of effective healthcare delivery. This becomes especially important during periods of major historical disruptions. The full-scale war in Ukraine, which began in 2022, has led to large-scale displacement and the migration of medical professionals. The migration of millions of Ukrainian citizens to European countries has raised the issue of communication interaction between healthcare professionals and patients in a multilingual and multicultural environment. The analysis of the results of a survey of Ukrainian patients who received medical care abroad allows us to identify a number of key trends that indicate profound transformations in the field of medical communication and its intercultural dimension.

The purpose of this study is to examine the main tendency of challenges and transformations of intercultural medical communication of war-related migration, based on data obtained through a survey among Ukrainian doctors and refugees.

Materials and methods. The empirical basis of the study is the results of an online survey among two target groups of respondents: Ukrainian doctors working abroad and Ukrainian patients who received medical care in the host countries. The total number of respondents was 165, including 74 medical professionals and 91 patients. Geographically, the survey covered mostly the countries to which Ukrainian citizens migrated the most after the outbreak of full-scale war like Germany, Italy, Poland, the Czech Republic, Romania, the United Kingdom and the USA. Both groups of respondents are characterized by a predominance of women, which corresponds to the demographic characteristics of modern Ukrainian migration. The survey was conducted through voluntary anonymous questionnaires in Google Forms, which were distributed through targeted online communities and chats of Ukrainian doctors and refugees abroad. The structure of the questionnaires included both closed and open-ended questions. An interesting observation was that some patients asked for the questionnaire to be translated into Ukrainian, which indicates a high level of language vulnerability and the need for linguistic accessibility even in the research environment.

Results of the study. Intercultural communication is the process of exchanging information between individuals from different cultural backgrounds, which involves not only verbal means but also nonverbal, social, and culturally determined cognitive codes that shape the understanding, interpretation, and intentions of communicative acts [1]. Intercultural medical communication is a specific form of intercultural interaction within the healthcare system, encompassing verbal, nonverbal, paralinguistic, and sociocultural communication between medical personnel and patients from different cultural or linguistic backgrounds [2; 3].

The majority of respondents emphasized the critical impact of the language barrier on the quality of interaction with medical professionals. When a patient does

not speak the host country's language and the doctor does not speak Ukrainian, even basic communication becomes complicated or is reduced to non-verbal elements. This results in a significant information gap: patients often do not understand the treatment plan, cannot ask clarifying questions, and therefore feel isolated, vulnerable, and psychologically distressed. In this context, the language barrier emerges not only as a technical obstacle but as a profound intercultural challenge that transforms the very nature of medical interaction.

Patients also encountered the phenomenon of cultural distance in medical communication. While informality, warmth, and tonal support from the doctor are common in Ukrainian medical practice, Western European healthcare systems are characterized by a restrained, protocol-based, and often overly formal communication style. This difference creates a "gap in communicative expectations": patients tend to perceive the physician's behavior as cold or indifferent, although it is in fact part of the professional ethics of the host country.

Patient experience further reveals the problem of reduced subjectivity within the host country's medical culture. Due to language and cultural barriers, the patient often ceases to be an active participant in the communication process – they do not ask questions, do not discuss treatment options, and do not always understand what is happening. This reverts them to a passive role, even within systems that formally promote patient-centered care. Such a situation generates cognitive discomfort, internal anxiety, and reduces treatment effectiveness.

Analysis of patient responses also demonstrates that many European healthcare systems were unprepared for the mass influx of people from a different linguistic and cultural background. Official interpreting services are often unavailable or provided only partially. Information materials, brochures, and instructions are rarely translated into Ukrainian. As a result, Ukrainian patients are forced to rely on informal channels like acquaintances, volunteers, or relatives, which increases social inequality in access to quality medical information. The

situation becomes even more challenging for vulnerable groups such as elderly individuals, persons with disabilities, and mothers with young children.

Patients who experienced even partial intercultural openness from healthcare professionals (such as attempts to speak a few Ukrainian words, attention to emotional state, or non-verbal support) reported significantly higher satisfaction with the care they received. Thus, not only linguistic competence but also communicative empathy becomes a key factor in successful intercultural interaction.

The war in Ukraine, in the context of intercultural medical communication, acts not only as a catalyst for migration processes but also as a driver of deep professional transformation. Doctors who were forced to leave the country undergo intense cultural and psychological adaptation. For them, intercultural medical communication becomes not only a professional necessity but also a tool of integration, dignity preservation, and redefinition of their professional identity.

Although most Ukrainian healthcare professionals actively use the host country's language, communication difficulties arise with patients who speak less common languages (such as Arabic, Turkish, or Albanian). Communication becomes particularly challenging in emergency situations where waiting for an interpreter is not an option. Doctors mainly rely on mobile translation apps, visual materials and assistance from patients' relatives or bilingual staff.

Ukrainian doctors repeatedly emphasized cultural misunderstandings in communication with colleagues, stemming from differences in communication norms. The direct, fast-paced, and often directive style typical of Ukrainian clinical practice is often perceived in Germany, Italy, or the UK as harsh or unprofessional. In contrast, Western medical culture favors gentle intonation, diplomatic phrasing, collaborative decision-making, and emotional attentiveness.

Almost all respondents noted a significant transformation in the doctor-patient model. While in Ukraine the doctor typically serves as the sole decision-maker and the patient rarely asks questions, Western patients expect active involvement in the decision-making process, detailed explanations of procedures,

empathy, and an individualized approach. This shift requires rethinking not only communication language but also the psychological strategy of interaction. Many doctors admitted that they lacked skills in emotional dialogue and soft rhetoric.

Although some respondents had undergone specialized intercultural communication training (particularly within the NHS system in the UK), most emphasized the absence of: practical training in medical language, clinical communication simulations, adaptation programs for newly arrived doctors, and structured mentoring.

Despite existing challenges, Ukrainian doctors generally receive positive feedback from both patients and colleagues. Notably, patients from Eastern Europe or refugee communities were more likely to seek help from Ukrainian doctors due to cultural familiarity and shared experience.

A valuable component of intercultural medical communication experience was also gained by the author during a clinical internship at Addenbrooke's and Royal Papworth hospitals in Cambridge in the summer of 2024. Working in a multinational team highlighted the importance of cultural sensitivity, adaptable communication styles, and a patient-centered approach based on respect for linguistic and cultural diversity. This experience deepened the understanding of communicative flexibility as an essential component of effective interaction in contemporary medical settings.

Conclusion. The study demonstrates that the language barrier is a key factor affecting the effectiveness of medical interaction in the context of war and migration. Limited linguistic accessibility complicates communication, creates information asymmetry, and reduces the quality of healthcare delivery. The findings also reveal a cultural distance in communication styles, which leads to misunderstandings between patients and healthcare professionals and requires adaptation of communicative strategies on both sides. Patients often exhibit passivity in communication due to linguistic and cultural insecurity, which contradicts the principles of patient-centered care. The lack of systematic support for the integration

of foreign medical professionals, including adaptation courses and communication training, remains a significant obstacle to effective intercultural interaction. Finally, linguistic competence must be complemented by communicative empathy and cultural sensitivity, which are essential components of high-quality healthcare in multicultural settings.

References

1. Douwe, B., van den Muijsenbergh, M., Verheij, R., & Schellevis, F. (2024). Language barriers and health outcomes in cross-cultural consultations in primary care: A European perspective. *BMC Primary Care*, 25, Article 63. <https://doi.org/10.1186/s12875-024-02630-y>
2. Meeuwesen, L., Harmsen, J. A. M., Bernsen, R. M. D., & Bruijnzeels, M. A. (2006). Do Dutch doctors communicate differently with immigrant patients than with Dutch patients? *Social Science & Medicine*, 63(9), 2407–2417. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.06.005>
3. Willems, S., De Maesschalck, S., Deveugele, M., Derese, A., & De Maeseneer, J. (2005). Socio-economic status of the patient and doctor–patient communication: Does it make a difference? *Patient Education and Counseling*, 56(2), 139–146. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2004.02.011>

ПЕРЕКЛАД У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

*Фучеджи Анастасія Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
nastyaf200208@gmail.com
Наук. керівник – к.п.н., доцент Чепелюк Н.І.
м. Одеса, Україна
chepeliuk.n.i@op.edu.ua*

Переклад – це феномен міжкультурної комунікації. Процес безпосередньої взаємодії культур здійснюється в рамках національних стереотипів мислення і комунікативної поведінки, що впливає на взаєморозуміння і взаємини між людьми, які спілкуються. Місія кожної людини: знайти шляхи до діалогу між різними культурами. Велику роль в цьому відіграє професійна мовна особистість перекладача та рівень його культури.

У процесі перекладу комунікативна діяльність індивіда проявляється в сферах декількох мов, оскільки функції різні. При збігу багатьох структур на різних рівнях (частини мови, синтаксичні, і сполучувані структури) спостерігаються розбіжності як в засобах вираження, так і змісту. Складається така субстанціональна метамовна сутність, як метамова перекладу. Вона утворюється в процесі перекодування і породження рівномовних або відносно рівнозначних відбитків слів двох мов.

Мета перекладу у міжкультурній комунікації є результатом с взаємодії мов, що входять до складу структурної парадигми перекладу, де функція простежується в різних мовах. Кожен з мов-учасників процесу перекладу має свої особливості і характеристики на рівні сформованих моделей, які відповідно реалізуються у мові. Сам переклад стає метою, оскільки він лексично, лексикографічно, семіотично, в знаковій та фонетичній інтерпретації відрізняється від кожного окремо і є продуктом мов, включаючи їхню семіотику і семантику.

Розв'язання перекладацьких завдань залежить не тільки від асоціативної компетенції кожного перекладача. Перекладач у міжкультурній комунікації здійснює переклад як ментальну інтерпретативну діяльність, як основний і центральний механізм міжкультурного спілкування. Саме тому у процесі перекладу необхідно враховувати культурно-мовну специфіку іншомовного тексту, яка може призвести до конфлікту культур. Для досягнення взаєморозуміння необхідно, щоб комуніканти володіли спільною когнітивною базою. Це вимагає від перекладача знання національної специфіки іноземної мови, особливостей національного характеру її носіїв, під якими розуміється стійка сукупність специфічних для даної культури цінностей, настанов і поведінкових норм.

Процес перекладу – це прагнення зрозуміти іншу культуру, а оскільки семантико-культурна насиченість концептів в різних мовах різна, то переклад є суб'єктивною інтерпретацією тексту, що залежить від обсягу суміщення когнітивних баз рідної і перекладної мов у свідомості мовної особистості перекладача.

Перекладач, який володіє мовою іншої країни повинен мати високорозвинену мовну інтуїцію, віртуозно володіти мистецтвом слова. Важливу роль відіграють знання рідної мови і рівень культури фахівця, який працює з іноземним текстом. Тільки при дотриманні всіх цих умов перекладачеві вдасться оптимізувати міжкультурну комунікацію.

Міжкультурна комунікація у перекладі трактується як діяльність і являє собою динамічну систему взаємодії суб'єкта, єдність внутрішнього (концептуалізація і категоризація) і зовнішнього (предметність спеціальної сфери) середовищ. У процесі комунікації виникає велика кількість культурних кодів. Структура перекладацької діяльності обумовлює наявність інтеграційного об'єкту, в якості якого виступає дискурс, який також є опосередкованою професійною діяльністю перекладача. Під дискурсом у перекладацькому аспекті виступає вербально опосередковану професійну

діяльність перекладача. У ньому формується його професійна мовна особистість, відбувається взаємодія різних видів знання і формується концепт як сукупність усіх типів спеціального знання.

Таким чином, міжкультурна комунікація, як вербально опосередковану діяльність, передбачає опосередковану взаємодію комунікантів (перекладач – текст перекладу), які належать до різних культур. Міжкультурна комунікація постає як дискурс – вербально опосередкована діяльність на «перетині дискурсивних кордонів», де мова розглядається у взаємозв'язку з мисленням, пізнанням та діяльністю.

Одиницею дискурсу міжкультурної комунікації є подія (сукупність мовних дій, спрямованих на досягнення комунікативних цілей, у результаті чого породжується (моделюється) текст перекладу).

Поєднання комунікації й дискурсивного аналізу перекладу є вирішальним: прагматична настанова дискурсу на вивчення мовної ситуації є зверненням до ментальних процесів компонентів перекладу, детермінованих соціокультурними правилами й стратегіями породження і розуміння мови в соціокультурних умовах.

Серед дискурсу у перекладі (лінгвістичний текст, фрейм учасника, контекст та зміст) значущими є розуміння текстової взаємодії: як взаємодії ключових концептів за певними аналітичними схемами; дискурс як «переробленої» природної мови; тенденції до конвергенції підходів у процесі перекладу.

Міжкультурна комунікація включає також інтегральну модель дискурсу в процесі перекладу, яка є спеціальною діяльністю, яка дозволяє глибше вивчити процес перекладацької діяльності як соціокультурної взаємодії.

Таким чином, звернення до інтегральної моделі дискурсу в процесі перекладу дозволяє виділити в його структурі компоненти вербальної і ментальної репрезентації, його багаторівневості, вербально опосередкований характер, що обумовлює наявність лінгвістичних мовних і концептуальних

знань. Розуміючи перекладацьку діяльність як взаємодію суб'єкта зі світом, дискурс постає як вербально опосередкована міжкультурна діяльність.

Знакова діяльність перекладача умовно може бути алгоритмом його діяльності, який включає наступні стадії:

- 1) мотиваційно-спонукаюча (етапи апперцепції та інтеріоризації);
- 2) орієнтовно-дослідницька (внутрішнє програмування і селекція);
- 3) процесуальна (текстотворення);
- 4) контролююча (закріплення корисного результату-досвіду)

Ці стадії мають при собі зовнішні ментальні процеси і внутрішні (концептуалізація і категоризація), рецептивні й продуктивні види діяльності. Умовна послідовність фаз перекладацької діяльності обумовлює особливості трактування мовної інформації відповідно до етапів: етап реалізації (продуктивний етап – модель тексту перекладу) та відтворення ментальних процесів (внутрішній етап – ментальна адаптація тексту в процесі перекладу).

Оскільки дискурс у чинному дослідженні розуміється як діяльність особистості у перекладацькій сфері, то культурна особистість перекладача щодо міжкультурної комунікації в дискурсивному світлі виявляється інтерлінгвокультуральною.

Дискурс, як вербально опосередкована діяльність в спеціальній сфері, інтегрує сукупність знання, що описується як концепт. Під міжкультурною компетентністю у перекладацькій діяльності розуміємо динамічну зміну ролей перекладача, яка включає спектр компетенцій: мовної, лінгвокультурологічної, комунікативної, прагматичної тощо.

Таким чином, базовими категоріями міжкультурної комунікації є: дискурс як вербально опосередкована діяльність у перекладацькій сфері; концепт як сукупність накопиченого знання про об'єкт; міжкультурна компетенція перекладача, яка розвивається в дискурсі як діяльності. Зазначені категорії визначають основу концептуальної інтеграції у перекладацькій діяльності.

Оскільки «переклад є засобом подолання не тільки мовним, а й культурним, взаємодія культури та перекладу передбачає можливість для реципієнта отримати певну окрему інформацію, яка належить іншій культурі, що розширює його світогляд, а також репрезентує уяву про особливості ментальності, закладеної в мову і культуру іншого народу. Це означає, що переклад розглядається багатьма дослідниками як комунікативна діяльність, яка послаблює певні культурні бар'єри й забезпечує порозуміння між представниками різних культур. Він є важливим пізнавальним засобом, який вводить людей в іншу культуру, виходячи не лише за мовні межі, а й за межі певної культури, а перекладач як «координатор» комунікативного процесу слугує містком до пізнання різних культур, є їхнім репрезентантом на теренах чужої для читача культури. «Інтеркультурна значущість перекладу полягає в тому, що він створює базис для об'єднання людей на новій культурній основі»

З огляду на цей факт, необхідність володіти екстралінгвістичними знаннями відіграє більшу роль для перекладача, оскільки саме вони є передумовою якісного перекладу. Це означає, що перекладач повинен бути обізнаним і мати певні знання про культурологічні особливості тієї країни, мовою якої здійснюється переклад. Таким чином, завдання перекладача полягає в тому, щоб встановити культурний зв'язок між комунікантами і, долаючи мовний бар'єр, зменшуючи культурний.

Найбільшою проблемою, з якою перекладач стикається навіть при перекладі творів споріднених мов, є відтворення своєрідних культурних реалій та мовних виразів, характерних для вихідної мови та відсутніх у цільовій. Часто перекладачеві важко зрозуміти значення певних історичних реалій, тому що вони не є властивими його образно-понятійній базі або коли їхнє розуміння залежить від контексту. У такому випадку під час трансляторних процесів перекладачеві необхідне розуміння контексту, яке підсилюється довідковими джерелами.

Часто задля забезпечення взаємодії національних культур перекладачеві доводиться йти на компроміс, іноді вдаватись, до радикальних перетворень аж до зміни культурно-історичного фону в тексті. Основною вимогою до трансформацій є доречність, правдоподібність та послідовність. Якщо перетворення культурних аспектів непослідовне, то це може спричинити перекручення змісту твору і спотворити образ автора. Тому, вибираючи відповідник, перекладач у кожному конкретному випадку мусить враховувати «тип дискурсу та чинник адресата – його когнітивний запас і здатність до інтерпретації», що уможлиблює наближення тексту до цільового читача, зменшення ризику радикальних перетворень культурних аспектів твору, віддалення від культурних перекручень та забезпечує його розуміння.

При передачі колориту вихідної культури та відтворенні реалій без врахування когнітивного запасу перекладачів у перекладі часто виникають втрати. Якщо читач не може вникнути у зміст, це свідчатиме навіть про комунікативну поразку.

Навіть тоді, коли адресат розумітиме, що мається на увазі якесь чуже для його культури поняття, але не зможе усвідомити, що саме воно означає, то це навряд чи призведе до його комунікації з автором тексту-джерела. У такому випадку слухним є, як зауважує І. Фролова, наведення в тексті коментаря у виносці, оскільки це допоможе не лише при передачі національних і культурних особливостей та збереженні денотативного змісту, а й забезпечить успішну комунікацію.

Останнє є вкрай важливим для розуміння культурної специфіки тексту. Справа в тому, що переклад сприяє не тільки взаємопроникненню текстів одних культур в інші, а й забезпечує їхнє функціонування в межах інших культур. Це сприяє покращенню порозуміння між носіями цих культур та взаємному осягненню їхньої ідентичності та етнічної свідомості, що сприяє зменшенню культурного бар'єра між ними.

Перекладач як посередник між культурами хай і підсвідомо опирається на систему власних культурних цінностей, все ж покликаний враховувати особливості цільової культури і встановлювати культурний зв'язок між комунікантами різних культур, подолати мовний і зменшити культурний бар'єр між ними. Це засвідчує про вагоме культурне значення перекладу. Будь-який приклад взаємодії перекладу й культури завжди можна розглядувати на основі перекладу роману німецького письменника.

Список використаної літератури

1. Knapp K. Intercultural Communication in EESE.

URL: http://webdoc.sub.gwdg.de/edoc/ia/eese/strategy/knapp/4_st.html

PECULIARITIES OF TRANSLATING HUMOR AND IRONY IN LITERATURE

*Valeriia Mospan,
student of the second (master's) level of higher education
Department of Germanic Languages and Translation
Odesa Polytechnic National University
6324475@stud.op.edu.ua
Academic Supervisor: **Olena Mitina,**
Candidate of Philological Sciences, Docent*

Adaptation of humor and irony for foreign perception presents a complex challenge for translators. Not only is it deeply rooted in language, but also in sociocultural context, reflecting local historical background, geopolitics, public sentiments, and worldview. Consequently, means of humor generally rely on wordplay, cultural references, and implicit meanings that may not have equivalents in the target language.

Delia Chiaro points out that humor generally can be based on:

a) common denominators in verbal humor, which means that it often touches upon universal themes such as degradation, absurdity, and social dynamics. The subjects of such jokes are often ethnic and social groups, reflecting social sentiments. In addition, this subgenre of humor also includes topics such as sexuality, bodily functions, and surreal situations, using exaggeration and suspension of disbelief to elicit laughter;

b) the concept of shared knowledge, when common knowledge is the motivator of humor, the joke itself is embedded in a cultural, historical, or linguistic context. Even though the meaning of what is said can be understood through linguistic competence, the idea is missed due to the absence of sociocultural awareness. Without its subtext, a joke loses its humorous component, becoming a simple statement without any comedic punchline;

c) prosaic and poetic jokes, while prosaic jokes play on some aspect or other of world knowledge, poetic jokes simply play with the language itself [1, pp. 7-10].

Peter Newmark emphasizes the importance of communicative and semantic translation approaches to maintain the authenticity of the original text while keeping it accessible to the target audience [2, p. 47]. Additionally, Wenfen Yang introduces domestication and foreignization as the approaches for producing adequate translation between the languages in which direct equivalents don't exist. Domestication is based on adapting a translation to the target language by making it natural and familiar to recipients, while foreignization focuses on preserving the elements of the original language and culture [3, p. 77].

As a subtler form of humor, irony presents another obstacle in humor adaptation due to its dependence on the reader's interpretation and contextual cues. Patrick Zabalbeascoa explores the role of dubbing in television comedy and emphasizes how the effectiveness of translated irony depends on maintaining coherence and comprehensibility while avoiding misinterpretation. According to him, each translator makes decisions depending on the context, environment, and

target audience. Given these characteristics, the translator must carefully establish a hierarchy of priorities, balancing the accuracy of the original text with the practical and contextual requirements of the target language. Naturally, the translator must be proficient in both source and target languages and be attuned to the cultural nuances of the respective countries to capture and render the ironic or sarcastic tone of a given text. The task of reproducing irony, in particular, is complicated by its dependence on context because even a slight deviation in wording can lead to the loss or modification of the original meaning [4, p. 91].

Being highly specific to the sociocultural circumstances of the target audience, humor and irony require special attention in translation. Certain jokes or ironic remarks may be considered offensive or, at best, remain incomprehensible if translated directly. It is, therefore, necessary to consider whether to adapt the humor to the cultural norms of the target audience or to preserve its foreignness, allowing readers to perceive it in its original form. Newmark argues that some cultural references are appropriate to explain with footnotes or additional explanations, although this may sometimes disrupt the natural flow of the text [2, p. 192].

To sum up, the translation and adaptation of humor for other language and cultural peculiarities demands a thoughtful holistic approach with a special focus on linguistic, cultural, and contextual factors. When retaining both the original idea and resonating with the recipient is impossible, it's necessary to analyze the context further and decide whether authenticity or clarity should be prioritized. While being comprehensible and corresponding to the original, the statement must also be appropriate for the cultural context of the target audience. This will help to establish understanding and immerse the reader into the situation.

References

1. Chiaro D. *Language of Jokes: Analyzing Verbal Play*. Taylor & Francis Group, 2006.

2. Newmark P. A textbook of translation. New York: Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
3. Yang W. Brief study on domestication and foreignization in translation. Journal of language teaching and research. 2010. Vol. 1, no. 1. URL: <https://doi.org/10.4304/jltr.1.1.77-80> (date of access: 30.03.2025).
4. Zabalbeascoa P. Factors in dubbing television comedy. Perspectives. 1994. Vol. 2, no. 1. P. 89–99. URL: <https://doi.org/10.1080/0907676x.1994.9961226> (date of access: 30.03.2025).

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

*Гуда Валерія Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
10252940@stud.op.edu.ua
Наук. керівник – к.п.н., доцент Чепелюк Н. І.
м. Одеса, Україна
chepeliuk.n.i@op.edu.ua*

Переклад науково-технічних текстів є невіддільною частиною сучасного наукового і технологічного розвитку. У світі, де наука й техніка стрімко розвиваються, перекладачі виступають посередниками, які забезпечують доступ до новітніх знань та інновацій. Висока якість перекладу є не лише запорукою інформаційної точності, а й важливим елементом інтеграції досягнень різних країн, обміну досвідом між дослідниками, інженерами та фахівцями.

Науково-технічні тексти вирізняються своєю специфікою: точність, логічність і відсутність емоційно забарвленої лексики. Такі тексти побудовані на лаконічному і чіткому викладі інформації, де від перекладача вимагається глибоке розуміння змісту та контексту. Серед типів таких текстів можна

виокремити технічну документацію, патенти, наукові статті, інструкції, довідники, технічну рекламу тощо.

Ключовим аспектом науково-технічного перекладу є термінологія. Терміни є основою текстів цього типу, виконуючи функцію точної передачі спеціалізованої інформації. Відповідно до сучасних вимог до перекладу, перекладаються не окремі слова, а їхній зміст, забезпечуючи ясність, чіткість і стислість викладу. Зайві слова можуть ускладнювати розуміння змісту перекладу. Також перекладач має дотримуватися літературної грамотності, уникаючи форм і зворотів, природних для мови оригіналу, але небажаних для мови перекладу.

Досвід перекладу термінів показує, що найкращий підхід до роботи з ними виглядає так: “іншомовний термін – поняття – український термін”, а не “іншомовний термін – український термін”. У перекладацькій практиці можуть виникати дві ситуації: перша – у мові перекладу вже існує відповідник терміна, зафіксований у словниках; друга – відповідник відсутній. У першому випадку можуть бути запропоновані один або кілька варіантів терміна. У другому випадку використовуються такі методи:

1. Транслітерація (транскрипція) – передавання іншомовного терміна графічно чи фонетично. Наприклад, через цей метод у мову запозичено слова “Інтернет”, “комп’ютер”, “файл”.

2. Калькування – переклад складових частин іншомовного терміна та їхнє об’єднання в одне слово. Наприклад, autorepeat – “автоматичний повтор”.

3. Експлікація – пояснення нового терміна засобами, що вже існують у мові перекладу. Наприклад, cache hit – “успішний пошук у кеш-пам’яті”.

Подібні методи роботи з термінами дозволяють адаптувати іншомовні поняття до мови перекладу, зберігаючи точність і доступність викладу. [3, с. 104]

Ще однією особливістю науково-технічних текстів є велика кількість неологізмів, які постійно з’являються внаслідок розвитку науки і техніки. Такі

слова, як hydrocarbon (вуглеводень), coolant (теплоносії), decompression (декомпресія), нерідко відсутні у словниках і потребують від перекладача глибокого розуміння їхнього значення. Окрім того, у науково-технічних текстах часто зустрічаються скорочення та аббревіатури, такі як RPM (revolutions per minute), D.C. (direct current), H.P. (horse power). Ці елементи становлять до 50% усіх слововживань у тексті. Наприклад, скорочення radome (від radar dome) перекладається як «обтічник антени». Перекладач має розуміти, що довільне трактування таких скорочень неприпустиме, оскільки воно може призвести до викривлення змісту.

Серед лексичних труднощів перекладу науково-технічного тексту слід виділити наявність певної групи інтернаціональних слів, які, незважаючи на схожість звучання у різних мовах, відрізняються в кожній мові своєю семантикою і стилістичним забарвленням. У теорії перекладу такі слова відомі як "зрадливі друзі перекладача". Наприклад, англійське слово fabric перекладається як «тканина», а не «фабрика». Такі слова, відомі як «зрадливі друзі перекладача», можуть стати джерелом помилок і вимагають особливої уваги. [2, с. 5]

Фразеологізми в науково-технічних текстах також є важливою частиною. Вони включають сталі вирази, характерні для певної галузі, наприклад, electric eye – «фотоелемент», atmospheric disturbance – «атмосферні перешкоди». Перекладач має не лише знати ці вирази, а й розуміти принципи роботи відповідних механізмів, адже неправильний переклад може змінити зміст тексту.

Переклад технічних текстів також ускладнюється через різні граматичні та синтаксичні особливості мови-оригіналу. Наприклад, англійські науково-технічні тексти часто містять довгі конструкції, пасивні звороти та численні іменникові групи, які в українській мові потребують перефразування для забезпечення зрозумілості та адекватності.

Важливою особливістю науково-технічного тексту і його перекладу є неухильна логічна послідовність викладу міркувань автора. Однак основою науково-технічного перекладу є термінологія певної галузі науки. У перекладі термінів найбільш важлива точність і правильна послідовність їх уживання, а також правильне розуміння й відповідне їх відтворення рідною мовою [1, с. 253].

Окремої уваги заслуговують неологізми, що виникають у науково-технічному середовищі. Вони можуть бути створені шляхом скорочення слів (submarine – sub; radar dome – radome) або поєднанням кількох термінів. Перекладач повинен розуміти механізми їхнього утворення, адже словники часто не містять перекладів таких слів.

Переклад науково-технічних текстів вимагає від перекладача не лише знань мови, але й глибокого розуміння спеціалізованої галузі. Без цього перекладач ризикує припуститися грубих помилок. Наприклад, технічні тексти, що стосуються медицини, авіації чи енергетики, потребують точного передання термінів і понять, адже навіть незначна неточність може призвести до серйозних наслідків.

Узагальнюючи, переклад науково-технічних текстів є складним процесом, що потребує високої кваліфікації, уваги до деталей, знань термінології та глибокого розуміння специфіки тексту.

Перекладач має бути не лише лінгвістом, а й експертом у галузі, яку перекладає. Лише так можна забезпечити точність, адекватність і зрозумілість перекладу, що є критично важливим для розвитку науки, техніки та міжнародної співпраці.

Список використаної літератури

1. Лещук Т. Й. Науково-технічна термінологія. Стан і перспективи: комплекс досліджень на прикладі нім. мови / Т. Й. Лещук. – Львів : Сполом, 2007. – 814 с.

2. Ключник О. В., Грицик Г. О. Труднощі науково-технічного перекладу: стаття з наукової конференції. Київ, 2013. ТРУДНОЩІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ | Наукові конференції

3. Москалюк О. В. Translation of Scientific and Technical Texts and Peculiarities of Their Perception. Одеса, 2019. С. 103-106.

ЕТИКЕТНІ ФОРМУЛИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

*Сапужак Божена Андріївна,
студентка факультету лінгвістики,
КПІ ім. Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна
bozhena.sapuzhak8@gmail.com ,
Наук.керівник-к. філол. н., доцент Н.О. Моїсєєва
м. Київ, Україна
n.o.moiseeva.kpi@gmail.com*

Діловий етикет є результатом багатовікового формування правил і норм поведінки, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії в професійному середовищі. У кожній сфері діяльності існують встановлені стандарти, що регламентують взаємини між спеціалістами та визначають допустимі норми поведінки. Перекладацька діяльність має специфічні вимоги до етикету, оскільки передбачає безпосередню комунікацію з представниками різних культур та значною мірою впливає на успіх переговорного процесу.

Одним із ключових аспектів професійного етикету перекладача є його непомітність у процесі комунікації. Оптимальний переклад забезпечує сприйняття інформації без усвідомлення присутності посередника, що сприяє ефективному обміну думками між сторонами[3, с. 292]. Дотримання етичних норм у перекладацькій діяльності має вирішальне значення для забезпечення якісної комунікації між сторонами. Перекладач повинен не лише передавати зміст висловлювань, а й зберігати їхню стилістичну, емоційну та інтонаційну

складову, що сприяє коректному сприйняттю інформації. У разі необхідності уточнення змісту висловлювання з боку перекладача слід дотримуватися професійної етики та уникати демонстрації невдоволення, оскільки подібні дії можуть негативно позначитися на якості перекладу. Значну роль у дотриманні етикету відіграє і розташування перекладача під час переговорів чи офіційних заходів, що сприяє оптимальній організації процесу комунікації.

Важливим професійним принципом у роботі перекладача є нейтральність у передачі інформації, що передбачає відсутність особистих емоційних проявів та суворе дотримання оригінального змісту висловлювань. Звертання в дипломатичному дискурсі відображають статус та посаду співрозмовника. Наприклад, у німецькій мові використовується звертання *"Eure Exzellenz"* для позначення високопосадовців, що в українській мові відповідає формулі *"Ваша Екселенціє"*. Також у дипломатичному листуванні прийнято використовувати звертання *"Sehr geehrter Herr Botschafter"* (*"Високоповажний пане Посол"*) або *"Hochverehrter Herr Minister"* (*"Шановний пане Міністре"*)[1, с. 24].

У разі усного спілкування, перекладачеві необхідно зберігати відповідний рівень офіційності. Наприклад, під час офіційних зустрічей звертання *"Herr Präsident"* (*"Пане Президенте"*) має бути передане саме так, без скорочень або змін, що могли б знизити рівень формальності[3, с. 295].

Формули ввічливості виконують функцію підтримки офіційного тону спілкування. Наприклад, німецьке *"Mit vorzüglicher Hochachtung"* у дипломатичних листах перекладається як *"З найвищою повагою"*. Інші поширені вирази, такі як *"Bitte nehmen Sie meine aufrichtige Dankbarkeit entgegen"* (*"Будь ласка, прийміть мою щирю вдячність"*), також потребують точного та культурно адаптованого перекладу.

Переклад формул вибачення відіграє важливу роль у дипломатичних контактах. Німецьке *"Ich bitte vielmals um Entschuldigung für das Missverständnis"* слід перекладати як *"Щиро прошу вибачення за це"*

непорозуміння". Варто уникати дослівного перекладу, який може не відповідати рівню ввічливості в цільовій мові.

Існує кілька основних стратегій перекладу етикетних формул:

– Функціональний еквівалент – використання аналогічної конструкції у цільовій мові. Наприклад, *"Mit freundlichen Grüßen"* перекладається як *"З повагою"*, що є загальноприйнятим завершенням офіційного листування.

– Калькування – збереження структури вихідного виразу. Наприклад, *"Es war mir eine Ehre, an diesem Treffen teilzunehmen"* можна перекласти як *"Для мене було честю взяти участь у цій зустрічі"*.

– Адаптація – заміна виразу на такий, що відповідає нормам цільової мови[1, с. 25]. Наприклад, німецьке *"Ich wünsche Ihnen viel Erfolg"* у дипломатичному контексті може бути адаптоване як *"Бажаю Вам успіхів у подальшій діяльності"*.

Перекладач у дипломатичному контексті повинен не лише володіти мовами на високому рівні, а й мати глибоке розуміння дипломатичного протоколу. Наприклад, під час офіційного прийому президент може звернутися до посла зі словами: *"Eure Exzellenz, es ist mir eine Freude, Sie hier zu begrüßen"*. Важливо передати цей вислів з урахуванням рівня офіційності: *"Ваша Ексцеленціє, для мене велика честь вітати Вас тут"*.

Переклад етикетних формул у дипломатичному дискурсі є складним процесом, який вимагає врахування лінгвістичних та культурних особливостей обох мов. Точність і відповідність перекладу в цьому контексті є запорукою успішної дипломатичної комунікації.

Список використаної літератури

1. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ : Рідна мова, 1998. 470 с.

2. Камінська О. Структурні та семантичні моделі термінів німецької фахової мови дипломатії // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : наук. журн. Луцьк. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 20 (269). С. 24–25.

3. Михалюк О. Семантика та прагматика ключової лексики текстів дипломатичного протоколу // Теоретична і дидактична філологія: зб. наук. пр. 2013. № 15. С. 292–301.

**ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ: СТИЛІСТИКА, СЕМАНТИКА, ГРАМАТИКА,
ПРАГМАТИКА**

**РОЗВИТОК ТЕМАТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В ПУБЛІЦИСТИЦІ
НА ОСНОВІ КОРПУСУ TIME (1923-2006)**

*Левадний Олександр Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна
levadnyo@tcd.ie
Наук. керівник - к.ф.н., доцент Залужна М. В.*

Корпусна лінгвістика – це прогресивна галузь філології. Предметом цієї прикладної науки є збір великої кількості інформації або текстових зразків і функціонування корпусів загалом. Сучасні підходи та технологічні рішення створюють нові перспективи для мовних наук, з’являються інновативні точки зору на об’єкти лінгвістичних досліджень. Перший корпус, відомий як “Brown Corpus”, з’явився у 1961 році в США. Він складався з 1-го мільйона слів [1, р. 2]. Наразі, такий об’єм можна назвати радше невеликим.

Формальним початком корпусної лінгвістики традиційно вважають 1983 рік, коли була опублікована збірка “*Corpus Linguistics: Recent*

Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research". У статті 1983 року автори стверджують, що комп'ютерні методи збору даних в умовах лінгвістичних досліджень мають право на життя та можуть виявитися досить результативними, хоча і не без обмежень [3, pp. 37-38], підтверджують незвичність для мовознавства акумулятивного характеру корпусних досліджень [3, p. 34].

Джон Сінклер у книзі "*Corpus, Concordance, Collocation*" фактично заклав базові принципи функціонування цієї науки. У роботі він зазначає важливу різницю між традиційним мовознавством та прикладним – тобто корпусною лінгвістикою, оскільки перше покладається у своїх здогадках на «інтуїцію», а друге – на об'єктивні данні [6, p. 4]. Для Дж. Сінклера намагання дослідити мову від найнижчих рівнів до найвищих зазвичай призводить до того, що самі тексти як об'єкти дослідження залишаються поза увагою лінгвістів [Sinclair 1991, p. 9]. Він не заперечує усі досягнення мовознавства, а радше намагається масштабувати їх. Так, наприклад, у розумінні Дж. Сінклера розмовне, неформальне мовлення має більшу значущість у зв'язку з можливістю дослідити «типовість» мови завдяки таким текстам [6, pp. 16-17].

Корпусна лінгвістика залишається перспективною галуззю мовознавства. Ріст та популяризація корпусної лінгвістики, а також поява потужних цифрових інструментів обробки текстів мають супроводжуватися більшими, масштабнішими корпусами, оскільки лише вони забезпечують можливість детально відповідати на поставлені перед дослідниками питання. При цьому дослідники повинні вміти поставити цікаві питання для власних задач, що сприятиме подальшому вивченню мови та розвитку науки, а не банальному підтвердженню вже відомих знань [8, p. 106-107].

Для нашої роботи був обраний корпус випусків журналу TIME (1923-2006 років), створений М. Девісом. Вибір саме цього корпусу в жодному разі не є випадковим, оскільки він надає значні переваги для дослідження. Ідейною основою нашого дослідження стала поширена думка, що мас-медіа дедалі

частіше фокусуються на жорстокості та шокуючих темах, у той час як більш інтелектуальні публікації залишаються поза увагою аудиторії. Для того, аби проаналізувати в діяхронії тематику публіцистичних текстів, нами було відібрано дві окремі групи мовних одиниць, які категорично різняться за свою семантичною просодією, оскільки позначають відносно «позитивні» та «негативні» поняття [4, pp. 139-143]. У ці групи увійшли по 25 лексем, відібраних завдяки Thesaurus.com та Oxford English Dictionary. Першу групу складають слова на позначення жорстокості та насилля, другу – естетичні, наукові та літературні поняття. Перша група отримала назву “violence”, друга – “aesthetics”. Завдяки функціям самого корпусу ми перевірили їхню частотність та зміни у ній протягом 1923-2006 років.

Нами було доведено тенденцію переважання теми “violence”. 17 лексичних одиниць цієї категорії почали зустрічатися частіше у корпусі TIME, у той час як в іншій категорії ця кількість становила усього 10 – тобто більшість одиниць тематики “aesthetics” почали вживатися рідше, аніж раніше. Надалі нами була підрахована середня загальна частотність одиниць кожної категорії. Якщо у тематики “violence” вона становила 96,0888, то у іншій групі це число було набагато меншим, а саме 23,6132. Можна впевнено казати про домінування жорстоких категорій у ЗМІ з часом. Звісно, можливо зробити зауваження щодо того, що аналіз матеріалів лише одного журналу може не показати загальні тенденції. Утім, корпусна лінгвістика часто екстраполює та узагальнює власні знахідки [6, pp. 50-51].

Для цих знахідок потрібне комплексне пояснення. Загальну тенденцію зростання теми “violence” можна пояснити у першу чергу комерціалізацією журналістики. Жорстокі та насильницькі слова – це ідеальний шок-фактор, що має привернути увагу потенційного читача. У зв’язку зі зростаючою потребою ЗМІ у фінансовій підтримці через комерціалізацію [5, pp. 54-64], очевидно, що журналісти частіше вдаються до засобів глобального ринку – наприклад, таких як сенсаціоналізм. М. Емері простежує цю тенденцію ще у 1927 році:

шокуючий вміст, будучи «гарячою темою», забезпечив успіх журнального видання [2, pp. 283-284]. Пізніше він критикує ЗМІ за використання переважно малоцінних тем про насильство замість суспільно значущих, що було спричинено фінансовими недоліками [2, pp. 538-543].

Наша гіпотеза може бути доповнена знахідками Г. Сйовааг та Е. Ставеліна. Вони проаналізували вміст онлайн-випуску новин NRK з 2009 року. Категорії «Злочинність» і «Політика» були найпопулярнішими як на першій сторінці, так і всередині, хоча й переважали на першій сторінці [7, p. 475; 482; 491-492]. Це доводить не лише високу частоту новин з насильницьким чи шокуючим контентом, але і їхню значущість з точки зору маркетингу. Це актуально для нашої гіпотези, оскільки автори акцентували увагу на тому, що NRK має серйозну конкуренцію [7, p. 476].

Отже, ми можемо стверджувати, що тема насильства дійсно популярна в публіцистиці. Це додатково підтверджує побоювання, що ЗМІ говорять більше про негатив, аніж про позитив. Метод пошуку ключових слів за допомогою корпусу журналу TIME дозволив проаналізувати розвиток антиномічних тем у діахронічній перспективі, що дало змогу глибше зрозуміти історію друкованих ЗМІ. Важливим є те, що хоча цифри і статистики є гарним емпіричним доказом, неправильно інтерпретувати їх наосліп. Для об'єктивного пояснення отриманих даних дослідник повинен ознайомитися з критичною літературою у відповідній галузі.

Список використаної літератури

1. Bennett G. Using Corpora in the Language Learning Classroom: Corpus Linguistics for Teachers : University of Michigan Press, 2010, 144 p.
2. Emery M. C. *The press and America : an interpretive history of the mass media*. Ed. Michael Emery, Edwin Emery, Nancy L. Roberts. 9th edition. Allyn and Bacon, 2000.

3. Leech, G., Garside R. & Atwell E. Recent developments in the use of computer corpora in English language research. *Transactions of the Philological Society*. №81. 1983, pp. 23—40.
4. Morley J. Partington A. ‘A Few Frequently Asked Questions About Semantic — or Evaluative — Prosody’. *International Journal of Corpus Linguistics*, vol. 14, no. 2, 2009, pp. 139–58. DOI: <https://doi.org/10.1075/ijcl.14.2.01mor> (26.11.2024)
5. Picard R. G. ‘Commercialism and Newspaper Quality’. *Newspaper Research Journal*, vol. 25, no. 1 (2004), pp. 54–65. DOI: <https://doi.org/10.1177/073953290402500105>. (24.03.2025)
6. Sinclair J. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press, 1991. 179 p.
7. Sjøvaag H. Stavelin E. The Methodology of Online News Analysis. In *The International Encyclopedia of Media Studies*, vol. VII. Ed. Anghard N. Valdivia, Fabienne Darling-Wolf. Wiley-Blackwell, 2014. Pp. 475-498.
8. Viana, V., & O'Boyle, A. *Corpus Linguistics for English for Academic Purposes* (1st ed.). London : Routledge, 2021. 279 p. <https://doi.org/10.4324/9781003245988>

JURISTISCH TA JURIDISCH – СХОЖІСТЬ ТА ВІДМІННОСТІ

Кривда Людмила Русланівна,
доктор філософії,
доцентка кафедри германських та східних мов та перекладу
Міжнародний Гуманітарний Університет,
м. Одеса, Україна
liudmylakryvda@gmail.com

Терміни «juristisch» та «juridisch» є німецькими словами, які походять від латинського кореня *juris* (право) і широко використовуються у юридичній сфері. Обидва терміни позначають явища, пов'язані з правом, але їх

використання залежить від контексту, стилістики та конкретних правових ситуацій. Слово «juristisch» є більш універсальним і охоплює всі аспекти права, включаючи юридичну науку, освіту, консультації, законодавство та судочинство. Наприклад, Juristische Fakultät означає «юридичний факультет», Juristische Personen — це юридичні особи, а Juristische Beratung означає юридичну консультацію. Інші приклади: Die juristische Ausbildung in Deutschland ist sehr anspruchsvoll (Юридична освіта в Німеччині дуже вимоглива) або Juristische Dokumente müssen genau und präzise formuliert sein (Юридичні документи повинні бути точними і чіткими).

Слово «juridisch» також стосується права, але має вужче та більш формальне використання. Воно зазвичай застосовується для опису правової форми чи судових процедур, наприклад, Juridische Analyse — юридичний аналіз, Juridische Verantwortung — юридична відповідальність або Juridisches Verfahren — судова процедура. Наприклад: Die juridische Prüfung des Vertrags ergab keine Unregelmäßigkeiten (Юридична перевірка договору не виявила порушень) або Die juridischen Aspekte des Falles wurden im Gericht ausführlich diskutiert (Юридичні аспекти справи були детально обговорені в суді) [1].

Хоча ці два терміни іноді здаються синонімами, між ними є відмінності. Слово «juristisch» охоплює ширший спектр правових понять і використовується як у теоретичному, так і в практичному контекстах. Натомість «juridisch» фокусується на формальних і процедурних аспектах права. Стилiстично «juristisch» є більш універсальним і зустрічається як у формальному, так і неформальному мовленні, тоді як «juridisch» переважно використовується у формальних документах або судових текстах. Наприклад, Die juristischen Grundlagen wurden in der Vorlesung behandelt (Юридичні основи були розглянуті на лекції) правильніше передати через «juristisch», тоді як у фразі Das juridische Verfahren dauerte zwei Jahre (Судова процедура тривала два роки) більш доречно використовувати «juridisch» [2].

Важливо зазначити, що обидва терміни мають похідні, які широко використовуються в німецькій правничій мові. Наприклад, «juristisch» породжує такі слова, як Jurist (юрист) або juristische Prüfung (юридична перевірка), тоді як «juridisch» має похідні, такі як juristische Person (юридична особа) чи juridisches Gutachten (правовий висновок).

Таким чином, терміни «juristisch» та «juridisch» мають спільне походження та схожі значення, але їх використання залежить від контексту, стилю тексту та правової ситуації. Для коректного вживання необхідно враховувати ці особливості, особливо у правничій діяльності або при перекладі юридичних текстів, щоб уникнути зміщення значення чи втрати точності.

Список використаної літератури

1. Juridisch. wissen.de. URL: <https://www.wissen.de/fremdwort/juridisch>
2. Juristisch. Duden. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/juristisch>.

ХЕДЖУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРИЙОМ У РОЗМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

*Мітіна Олена Михайлівна,
к.філол.н., доцент, доцент кафедри АФП
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
mitina.o.m@op.edu.ua
Драпалюк Катерина Іванівна,
ст. викладач кафедри мовної підготовки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна
djond90@gmail.com*

У наш час, коли наше життя дедалі більше відривається від цифрової комунікації, медіа стали домінуючим джерелом соціальної семантики.

Медійний дискурс, орієнтований на неприсутню публіку, розширився від поняття медіа-текстів до включення різних соціальних практик, зосереджуючись на міждисциплінарних перспективах лінгвістики. У тезах розглянуто різні аспекти використання хеджування у медіа дискурсі.

Хеджування є важливою мовною стратегією, що дозволяє спікерам пом'якшити вплив сказаного, уникати прямолінійних або конфронтаційних висловлювань. Особливо важливою ця стратегія стає в медіа-дискурсі, де тон і сприйняття повідомлення громадськістю мають значення. Хеджування сприяє висловленню невпевненості, обережності та надає можливість уникати категоричних заяв. Хеджі включають використання широкого спектру мовних засобів, у тому числі розпливчастих формулювань (1: 16).

Фарр та О'Кіф (2) наводять низку прикладів того, як хеджування використовується в контексті медіа-дискурсу: модальні дієслова як *might, could, would, should, may i can* зазвичай використовуються для вираження можливості або невпевненості, не роблячи при цьому рішучої заяви: "*This might be a solution to the problem.*" Такі прислівники ймовірності, як *probably, possibly, maybe*, використовуються для позначення того, що щось не є гарантованим: "*It could possibly rain tomorrow.*". Кваліфікатори-фрази, які обмежують обсяг висловлювання, наприклад, *in my opinion, I believe, I think, to some extent*. Фрази *somewhat, a bit, kind of, sort of* використовуються для того, щоб зробити твердження менш точним або визначеним. Фрази «згідно з», «здається, що» або «за повідомленнями» вказують на те, що мовець не представляє остаточну істин: "*According to some experts, the economy may improve.*"

До основних аспектів використання хеджування у розмовному медіа-дискурсі можна отнести:

1. Стратегія ввічливості .Хеджування використовується для пом'якшення впливу висловлювання, зменшуючи його конфронтаційність і роблячи його менш прямим. Це дозволяє уникати гострих суперечок або

неприємних ситуацій. У медіа-дискурсі, де тон і сприйняття аудиторії мають велике значення, хеджування виступає як важливий інструмент для збереження нейтральності та підтримки дипломатичної мови.

2. Невизначеність і обережність. У випадках, коли інформація не є повністю перевіреною або коли існує необхідність в обережності, хеджування дозволяє спікерам висловлювати сумніви або припущення, не порушуючи принципів точності та відповідальності. Такі стратегії часто зустрічаються в новинах або обговореннях спекулятивних тем, таких як майбутні події чи прогнозування.

3. Побудова звіту. Хеджування також може бути важливим елементом побудови взаєморозуміння між учасниками комунікації. Використання хеджувальних конструкцій дозволяє спікерам виглядати більш скромними та відкритими, а не надто впевненими чи авторитарними, що сприяє створенню більш близького контакту з аудиторією, зокрема в умовах інтерв'ю або неформальних розмов.

4. Уникнення зобов'язань. Хеджування дає змогу уникати повної відповідальності за висловлене твердження, особливо коли спікер не впевнений у фактах, результатах або реакції слухачів (часто застосовується в журналістських матеріалах, де необхідно уникати подання неперевіреної інформації як остаточної).

5. Переговори про значення. Хеджування дає змогу спікерам обговорювати складні чи делікатні теми, не виражаючи категоричної думки та не ставши на чийсь сторону (дозволяє уникнути ризику відштовхнути певну аудиторію або учасників дискурсу, обговорюючи спірні питання або делікатні аспекти).

Хеджування є потужним інструментом у медіа-дискурсі, що дозволяє ефективно виражати невпевненість, уникати категоричних тверджень і зберігати тон дипломатичності. Однак важливою є помірність у його

використанні, оскільки надмірне хеджування може призвести до втрати ясності та чіткої позиції, що може негативно вплинути на довіру аудиторії.

Список використаної літератури

1. Carter, R.A. and McCarthy, M.J. (1997b) Exploring Spoken English, Cambridge: Cambridge University Press.
2. Farr, F. and O’Keeffe, A. (2002) ‘Would as a hedging device in an Irish context: an intra- varietal comparison of institutionalised spoken interaction, in R. Reppen, S. Fitzmaurice and D. Biber (eds) Using Corpora to Explore Linguistic Variation, Amsterdam: John Benjamins, pp. 25–48.

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД У СФЕРІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

*Чеснокова Крістіна Вадимівна,
студентка гр. ЛН-11
факультету лінгвістики
КПІ ім. Ігоря Сікорського
Наук.керівник- к. філол.н., доцент Н.О. Моїсєєва,
n.o.moiseeva.kpi@gmail.com*

Німецька мова відіграє одну з ключових ролей в комунікації між представниками країн в складі ЄС, ООН, НАТО, а також використовується в офіційній дипломатичній та правовій комунікації. У часи глобалізації та цифровізації машинного перекладу комунікати часто обмежуються лише функціями штучного інтелекту, які стають важливим інструментом, щоб прискорити обмін інформацією та полегшити міжкультурний діалог в ситуаціях, коли перекладач відсутній або ж для економії бюджету, адже не мала частина коштів міжнародних організацій йде лише на оплату праці синхронних перекладачів[2].

Стрімкий розвиток штучного інтелекту надав можливість машинному перекладачу бути не просто перекладачем, натомість він ще набув функції розуміння контексту, в якому має використовуватись певне слово, яка до недавнього часу була доступна лише людській свідомості.

Можливості машинного перекладу не можна недооцінювати, адже він дозволяє моментально обробити великий обсяг інформації, що є особливо важливим у термінових ситуаціях під час міжнародних конференцій. Крім того, він значно знижує витрати на послуги професійних перекладачів, особливо в процесі роботи з великими масивами документів, наприклад, угодами, звітами чи дипломатичним листуванням.

До того ж не всі перекладачі є достатньо кваліфікованими для роботи в сфері дипломатії, особливо, коли це стосується малопоширених мов. Це особливо популярно в міжнародних організаціях, де працюють представники десятків держав.

Завдяки стрімкому розвитку машинного перекладу та залученню штучного інтелекту цифрові платформи набули можливості інтегрувати їх в свій функціонал, що значно спрощує комунікацію між представниками різних країн, забезпечуючи їх швидким та доступним перекладом. Хоча автоматичний переклад не може повністю замінити професійних перекладачів, він значно підвищує ефективність дипломатичних процесів.

Прикладом вищезгаданого може слугувати функція автоматичного перекладу в таких соціальних мережах як Facebook та X (Twitter), якими часто послуговуються представники різних країн для висловлення своїх думок щодо минувших чи майбутніх політичних зустрічей або подій. Завдяки таким функціям громадяни нашої країни або інших країн можуть дізнатись думку політика без послуг живого перекладача.

Однак не варто залишати поза увагою проблеми, пов'язані із застосуванням ШІ в перекладацькому процесі. Тонкощі дипломатичної термінології не дозволяють припускатись найменших помилок у використанні

лексем, адже неправильно перекладене слово може значно погіршити дипломатичні стосунки між різними країнами.

Прикладом невдалого машинного перекладу можуть слугувати переговори між ЄС та Китаєм у 2018 році, коли зміст фрази “*mutual obligations*” (укр. “взаємні зобов’язання”) було подано як “*gegenseitige Belastungen*” (укр. *взаємні тягарі*) і це викликало напругу між сторонами[4].

Наприклад, німецьку лексему “*Minderheitenschutz*” машинний перекладач передасть як “захист меншин”, коли насправді воно перекладається як “захист прав меншин”, що значно змінює контекст, в якому буде використовуватись це словосполучення. Це говорить про те, що складні граматичні структури та довгі складені слова, які притаманні німецькій мові, можуть трактуватись неправильно, що також погіршує розуміння сенсу викладеного.

Вищезгадана функція автоматичного перекладу в соціальних мережах також є лише допоміжною, а сам переклад - не завжди влучним. Машинний переклад призводить до спотворення змісту через відсутність контекстуального розуміння, багатозначності слів та складну граматику. Ця функція добре пристосована для опрацювання базових текстів із загальним змістом, але може спотворювати весь контекст неправильним перекладом лише одного слова.

Наприклад, у 2018 році в німецькомовній версії експертної думки щодо Brexit фразу “*democratic practice*” (укр. *прояв демократії*) було перекладено як “*demokratische Übung*”, хоча слово “*Übung*” має значення “вправа” і це викривило початковий зміст, оскільки створило враження, що Brexit був лише навчальною вправою, а не серйозним демократичним процесом [1].

Машинний переклад - це чудовий інструмент у дипломатичному дискурсі, який може прискорити взаємодію між державними представниками та зекономити кошти організацій. Проте застосування такої технології супроводжується багатьма ризиками, які пов’язані з точністю, культурними

нюансами і безпекою викладеного. Автоматичний переклад буде корисний в базових текстах, але щоб краще донести думку суспільству або іншому державному представнику варто послуговуватись навичками професійних перекладачів, які знайдуть баланс між швидкістю та якістю [3].

Список використаної літератури

- Вулкотт Е. Як мобільні додатки для перекладу усувають ганебні ляпи - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-45657395?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.03.2025).
- Габер Є. Міжнародні відносини в епоху штучного інтелекту: чи мають майбутнє дипломатичні перекладачі? Дзеркало Тижня. URL: https://zn.ua/ukr/international/mizhnarodni-vidnosini-v-epohu-shtuchnogo-intelektu-chi-mayut-maybutnye-diplomatichni-perekladachi-326099_.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.03.2025).
- Hasibuan Z. A Comparative Study Between Human Translation and Machine Translation as an Interdisciplinary Research. *Journal of English Teaching and Learning Issues*. 2020. Т. 3, № 2. С. 115. URL: <https://doi.org/10.21043/jetli.v3i2.8545> (дата звернення: 29.03.2025).
- J N. Terminology Precision in Diplomatic Translations. *International Journal of Translation Studies*. Т. 14, № 2. С. 102–118.

ПАРОНІМИ-ПРИКМЕТНИКИ ІЗ СУФІКСАМИ *-BAR I -LICH*

*Подошвелєва Аріна Вячеславівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Слободцова І.В.
irina.slobodzowa@op.edu.ua*

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що пароніми-прикметники з німецькими суфіксами *-bar* та *-lich* залишаються однією з найменш досліджених тем сучасного мовознавства. Через подібність форми, але відмінність в значенні, ці слова часто можуть бути проблематичними у використанні як у тих, хто вивчає німецьку мову, так і у її носіїв.

Відсутність чітких правил щодо вживання паронімів може викликати труднощі в їх розумінні та застосуванні. Ця проблематика є особливо актуальною в освітньому й професійному середовищі, де мовна точність грає важливу роль. Так, на форумах German Language Stack Exchange користувачі нерідко зверталися до теми вибору між цими суфіксами, що свідчить про практичну важливість проблеми [3]. Аналогічні питання виникають і під час перекладу англійських суфіксів *-able/-ible* німецькою мовою, адже відсутні загальноприйняті орієнтири [4].

Словник *Paronym Wörterbuch*, доступний на платформі OWID, відіграє важливу роль у дослідженні паронімів [5]. У ньому зібрано понад 330 прикметникових пар, сформованих на основі корпусного аналізу [6]. Наприклад, використання таких слів, як *lösbar* (те, що можна розв'язати) і *löslich* (що здатне розчинятися), має свої відмінності: перше вживається щодо абстрактних завдань, а друге — для опису фізичних властивостей речовин [5]. Схожим чином, контраст між *veränderbar* (означає можливість змін) та *veränderlich* (позначає схильність до змін) ілюструє, як суфікси впливають на зміст і створюють підґрунтя для подальшої класифікації [6].

Пароніми із суфіксами *-bar* та *-lich* можуть здаватися синонімічними, однак у більшості випадків відрізняються за значенням. Наприклад, суфікс *-*

bar зазвичай позначає можливість або здатність («abänderbar» - змінюваний, від «abändern» - змінювати) [1], тоді як -lich вказує на характеристику або властивість («freundlich» - доброзичливий, від «Freund» - друг) [2]. Аналогічно, vergessbar (щось, що піддається забуттю) і vergesslich (людина, яка легко забуває) свідчать про те, що -bar переважно передає потенціал дії, тоді як -lich вказує на стійку ознаку або схильність [6]. Для коректного вживання таких форм доцільно звертатися до спеціалізованих джерел, зокрема Paronym Wörterbuch, де подано докладні описи смислових відтінків і вживання [5].

У межах цього дослідження із відкритих інтернет-джерел було зроблено вибірку речень, що містять прикметники із суфіксами -bar та -lich. У результаті аналізу було виявлено такі закономірності вживання:

– Суфікс *-bar* утворює прикметники переважно від дієслів і виражає ідею здійсненності дії (наприклад, *trinkbar* — придатний до споживання, від *trinken* — пити) [1].

– Суфікс *-lich* утворюється від іменників або прикметників і позначає характерну ознаку або належність (наприклад, *monatlich* — щомісячний, від *Monat* — місяць) [2].

– У тих випадках, коли обидва варіанти можливі, вибір залежить від значення: *-bar* вказує на абстрактну здатність чи потенціал, тоді як *-lich* — на фізичну або якісну характеристику [4].

Наведемо приклади кількох проаналізованих нами речень.

1. Bei den chronisch-entzündlichen Darmerkrankungen Colitis Ulcerosa und Morbus Crohn gibt es bereits Hinweise auf eine vorteilhafte Wirkung von Kurkuma [7].

Уже є докази того, що куркума чинить благотворний вплив на хронічні запальні захворювання кишківника - виразковий коліт і хворобу Крона.

Прикметник „entzündlich“ (запальний) у цьому реченні не має пасивного значення. Він не означає „може бути запалений“, а „характеризується запаленням“. Він походить від іменника „die Entzündung“ (запалення).

2. Als entzündlich oder entzündbar gelten Stoffe und Zubereitungen, wenn sie einen niedrigen Flammpunkt haben. Ob ein Stoff oder eine Zubereitung als entzündlich oder entzündbar eingestuft wird, hängt dabei auch von der jeweils gültigen gesetzlichen Regelung ab [8].

Речовини та препарати класифікуються як легкозайmistі або горючі, якщо вони мають низьку температуру спалаху. Віднесення речовини або препарату до категорії легкозайmistих або горючих залежить також від чинного правового регулювання.

У цьому реченні „entzündbar“ перекладається як „горючий“ (горючі матеріали можуть бути легкозайmistими та важкозайmistими) і передає потенціал дії, а „entzündlich“ перекладається як „легкозайmistий“ і вказує на стійку ознаку або схильність.

Наше дослідження паронімів-прикметників із суфіксами -bar та -lich підтверджує наявність чітких семантичних відмінностей між ними, попри зовнішню подібність. Залежність значення від словотвірної основи та контексту вживання вимагає уважного аналізу й посилання на авторитетні лексикографічні джерела. Отримані результати мають практичну цінність для викладачів, студентів і перекладачів, сприяючи точнішому використанню прикметників у німецькій мові. Вони допомагають не лише краще зрозуміти відмінності між формами прикметників, а й уживати їх більш усвідомлено й точно.

Електронні ресурси

1. Lingoda. German suffixes: How to form adjectives from a list of adjective endings. URL: <https://www.lingoda.com/blog/en/german-adjective-suffixes/> (дата звернення: 27.03.2025)

2. ThoughtCo. Suffixes of German Adjectives - Meanings and Examples. URL: <https://www.thoughtco.com/suffixes-in-german-adjectives-i-1444477> (*дата звернення: 26.03.2025*)

3. German Language Stack Exchange. Adjective endings: -isch, -lich or -ig? URL: <https://german.stackexchange.com/questions/22850/adjective-endings-isch-lich-or-ig> (*дата звернення: 25.03.2025*)

4. German Language Stack Exchange. When do suffixes '-able' or '-ible' translate with '-bar' vs. '-lich'? URL: <https://german.stackexchange.com/questions/2327/when-do-suffixes-able-or-ible-translate-with-bar-vs-lich> (*дата звернення: 28.03.2025*)

5. OWID. Paronymwörterbuch. URL: <https://www.owid.de/parowb/>

6. IDS Mannheim. Das Nachschlagewerk 'Paronyme - Dynamisch im Kontrast'. URL: <https://www.ids-mannheim.de/lexik/paronymwoerterbuch/zumwoerterbuch/> (*дата звернення: 28.03.2025*)

7. URL: BARMER. Kurkuma: Wirkung des gold-gelben Gewürzes auf Körper und Gesundheit. <https://www.barmer.de/gesundheit-verstehen/leben/ernaehrung/kurkuma-wirkung-1299154> (*дата звернення: 29.03.2025*)

8. Allenantworten. Was ist der Unterschied zwischen entzündbaren und entzündend wirkenden Stoffen? URL: <https://alleantworten.de/was-ist-der-unterschied-zwischen-entzuendbaren-und-entzuendend-wirkenden-stoffen> (*дата звернення: 30.03.2025*)

ОБРАЗ ЧОЛОВІКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

*Форманюк Оксана Леонідівна,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри німецької філології
Київського національного лінгвістичного університету
м. Київ, Україна
oxana.formaniuk@knl.u.edu.ua*

Гендерно-специфічні фразеологічні одиниці з анімалістичним компонентом формують окрему фразеотематичну групу, яка слугує для розкриття жіночих і чоловічих характеристик у лінгвокультурній картині світу німецького народу. Оскільки певні риси тварин переносяться на людину, ці фразеологізми набувають гендерного забарвлення як у змістовому, так і у виражальному аспекті. Анімалістичний компонент, що відображає людські якості, змінюється залежно від культурно-лінгвістичних особливостей носіїв мови. Здебільшого характеристики, які приписуються людині через порівняння з тваринами, є не об'єктивними, а сформованими на основі соціальних стереотипів. Це явище закріпилося у свідомості суспільства й відображає усталені уявлення про чоловічі та жіночі ролі. Стереотипний характер фразеологізмів пояснюється їхньою соціальною зумовленістю.

Гендерно-специфічні фразеологізми розкривають ментальний лексикон німецької культури, що робить їх об'єктом активного дослідження. Фразеологізми з анімалістичним компонентом становлять одну з найбільш численних груп у фразеологічному фонді мови. Вони не лише передають оцінку певних особистісних рис і поведінки (розпуста, зрада, сварливість), а й відображають ставлення суспільства до представників протилежної статі, створюючи культурно закріплені та стереотипні образи чоловіків і жінок. Гендерна специфіка фразеологічних одиниць сучасної німецької мови найвиразніше проявляється у таких категоріях, як зовнішність, розумові здібності, риси характеру.

Маскулінність у фразеології простежується за принципом схожості з певними тваринами, переважно ссавцями. Оцінку розумових здібностей найчастіше дають фразеологізми, компонентами яких є назви свійських тварин, оскільки вони тісніше пов'язані з людиною й, відповідно, наділяються характеристиками, які вважаються типовими для чоловіків і жінок.

Як дикі, так і свійські тварини слугують носіями метафоричних образів, що підкреслюють певні риси характеру чоловіків і жінок. Однак негативна конотація таких фразеологізмів значно переважає над позитивною, що свідчить про закріплені уявлення суспільства щодо певних гендерних характеристик.

Фразеологічні одиниці з анімалістичним компонентом відіграють важливу роль у створенні яскравих образів чоловіків у німецькій мові. Використання тваринних компонентів у фразеології має довгу історію і базується на стійких асоціаціях між певними тваринами та людськими характеристиками. Оскільки чоловік у суспільстві традиційно асоціюється з силою, витривалістю, домінантністю та іншими рисами, притаманними певним тваринам, відповідні фразеологізми знаходять широке застосування для вираження оцінки, характеристики чи навіть насмішки.

Фразеологізми, що описують зовнішність чоловіка, часто базуються на асоціаціях зі схожістю до певних тварин. Це особливо помітно у виразах, що характеризують фізичну силу, міць та витривалість: *ein Bulle von Kerl* („бути кремезним, дебелим чоловіком“) – вказує на фізичну статуру, а компонент *Bulle* (бик) асоціюється з силою та витривалістю; *ein Gorilla sein* („бути великим, мускулистим чоловіком“) – підкреслює фізичну міць та силу; *ein rechter Bär sein* – характеризує великого, сильного чоловіка, з повільними рухами та спокійного внутрішньо; *Bärenkräfte haben / stark wie ein Bär sein* – „бути надзвичайно сильним“. У багатьох європейських культурах ведмідь асоціюється з величезною фізичною силою, проте в німецькій фразеології це

ще й символ м'якості, спокою та навіть деякої незграбності. Наприклад, вираз *ein dicker Bär* може описувати добродушного, хоча й незграбного чоловіка.

Однак, фізичні характеристики чоловіка можуть бути не лише позитивними. Наприклад: *ein Elefanten sein* – використовується для позначення великої, незграбної людини, що має не тільки значні габарити, а й відзначається грубуватою манерою поведінки. Анімалістичний компонент *der Ochse* символізує чоловіче невігластво: *ein Ochse / Hornochse sein* – „бути дурним, простодушним або впертим“.

Окрім цього, фразеологізми, що мають у своєму складі анімалістичний компонент на позначення хитрих чи дурних тварин, також часто використовуються для характеристики інтелектуальних здібностей чоловіків: *ein schlauer Fuchs sein* – характеризує чоловіка як хитрого та винахідливого; *ein dummer Esel sein* – натякає на обмеженість мислення, повільність у прийнятті рішень; *ein alter Hase sein* – означає досвідченого, бувалого чоловіка, який знає життя.

Фразеологізми із зображенням тварин часто мають двозначні конотації. Наприклад, *ein schlauer Fuchs* може бути як позитивною, так і негативною характеристикою в залежності від контексту.

Поведінка чоловіка часто висміюється або підкреслюється шляхом порівняння з певними тваринами. Наприклад порівняння з папугою *er spricht wie ein Kakadu* – вказує на балакучість і недолугість у висловлюваннях. Лексема *Hund* є частим компонентом фразеологізмів, які характеризують чоловіка: *ein scharfer Hund sein* – „бути суворим або авторитарним чоловіком“; *ein krummer Hund sein* – „бути шахраєм, нечесною людиною“; *ein harter Hund sein* – „бути твердолюбим, суворим, непоступливим“. Компоненти *Hahn* і *Gockel* вказують на амбітність, сварливість і самозакоханість: *ein alter Gockel sein* – „бути марнославним старим чоловіком“; *ein Kampfhahn sein* – „бути сварливим, конфліктним чоловіком“.

Назви диких тварин використовуються у фразеологізмах для підкреслення особливих рис чоловічого характеру: *ein Salonlöwe sein* – описує елегантного чоловіка, що привертає увагу на світських заходах; *ein geiler Bock sein* – хтивого чоловіка; *ein toller Hecht sein* – позначає чоловіка, який має успіх серед жінок або в суспільстві загалом.

У німецькій культурі деякі вирази, пов'язані з тваринами, використовуються для позначення чоловіків у стереотипних ролях. Наприклад, вирази на кшталт *ein alter Wolf* можуть означати людину, яка має великий життєвий досвід і може бути небезпечною.

Фразеологізми з аніمالістичним компонентом відіграють важливу роль у характеристиці чоловіків, адже передають як позитивні, так і негативні характеристики, використовуючи стійкі культурні асоціації між певними тваринами і людськими рисами. Найчастіше ці вирази підкреслюють фізичну силу, хитрість, марнославство або неосвіченість чоловіків. У сучасному суспільстві такі фразеологізми продовжують активно використовуватися в медійному дискурсі, надаючи текстам образності та виразності. Особливий інтерес становить явище міжкультурних розбіжностей у фразеологічних відповідниках. Деякі німецькі фразеологізми із зоонімним компонентом не мають точного відповідника в українській мові або ж перекладаються з використанням іншого зооніма. Це пояснюється різницею у концептуальних системах німецької та української мовних картин світу.

Список використаної літератури

1. Гаврись В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1981. 416 с.
2. Гаврись В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. Т. 2. Київ : Радянська школа, 1981. 382 с.

3. Duden. in 12 Bänden. Band 11. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Idiomatisches Wörterbuch der deutschen Sprache / Günther Drosdowski. Mannheim : Bibliographisches Institut, 1992. 864 S.

4. Redensarten-Index. URL: <http://www.redensarten-index.de/> (дата звернення: 14.03.2025).

ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНИХ АСПЕКТІВ СПРИЙНЯТТЯ СУБТИТРОВАНОГО ТЕКСТУ

*Кубаєнко Анастасія Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ангальтський університет прикладних наук, Німеччина
kubaenkoa@gmail.com
Наук.керівник - професор, доктор Ута Зеевальд-Хеег
Ангальтський університет прикладних наук, Німеччина*

Вступ. У добу цифрового мультимедійного простору аудіовізуальний контент виступає не лише джерелом інформації, а й каналом міжкультурної комунікації. Саме тому субтитрування набуває статусу ключового інструмента забезпечення доступності для різних категорій реципієнтів, зокрема осіб, що споживають контент іншою мовою або мають специфічні комунікативні потреби. Водночас процес читання субтитрів репрезентує складну когнітивну діяльність, що вимагає синхронізації візуального, аудіального та мовного каналів сприйняття. У зв'язку з цим актуальним постає питання вивчення механізмів когнітивної обробки субтитрованого тексту та факторів, які впливають на продуктивність його осмислення.

Метою дослідження є визначення основних когнітивних механізмів сприйняття субтитрованого тексту та окреслення особливостей взаємодії між субтитрами і глядацьким мисленням.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, когнітивне спостереження, описовий метод, метод інтерпретації, порівняльний аналіз.

Результати дослідження. Актуальні емпіричні дані підтверджують, що ефективно сприйняття субтитрів вимагає високого рівня когнітивної гнучкості, особливо в умовах динамічного відеоряду, стрімкої зміни кадрів та швидкого мовлення персонажів [1]. У процесі перегляду глядач одночасно опрацьовує зображення, звук і текст, що передбачає оперативну інтеграцію різнорідних сигналів у межах обмежених ресурсів робочої пам'яті. Зазначений процес супроводжується значним когнітивним навантаженням, особливо у разі наявності щільного тексту, відсутності синхронізації або недосконалого візуального оформлення субтитрів.

Ключовим елементом нашого когнітивного аналізу є модель подвійного кодування Аллана Паіві, відповідно до якої інформація засвоюється ефективніше, коли представлена в обох каналах – візуальному та вербальному [3, с. 41]. Проте у випадку надмірного навантаження на один із каналів ця перевага може нівелюватися. У ситуаціях, коли субтитрований текст перевищує два рядки або містить складні культурно зумовлені одиниці, реципієнт змушений обирати між повноцінним зоровим сприйняттям кадру та читанням субтитрів. Це призводить до потенційної втрати естетичних складників аудіовізуального твору та зниження якості загального рівня сприйняття [2, с. 1803].

Досвід регулярного споживання субтитрованого контенту знижує поріг когнітивного навантаження: у таких глядачів фіксується менша тривалість фіксації погляду, швидша реакція на зміну субтитрів та вища здатність інтегрувати семіотичну інформацію з різних каналів [4, с. 43]. Водночас недосвідчені користувачі демонструють тенденцію до надмірної концентрації на тексті, що супроводжується частковим ігноруванням невербального компонента аудіовізуального повідомлення. У цьому ракурсі субтитрування виступає не лише перекладацькою процедурою, а й інструментом когнітивної адаптації глядача та своєрідним педагогічним процесом, що особливо актуально як один із способів роботи при вивченні іноземної мови.

Особливу складність становлять випадки, коли вербальна інформація містить гумор, іронію, культурні алюзії або сленгізми. У таких контекстах прагматичний потенціал висловлювання може не зберігатися у повному обсязі через відсутність адекватних перекладацьких рішень або стислий обсяг субтитрів [5, с. 42]. Глядач змушений самостійно реконструювати смислову структуру, ґрунтуючись на фонових знаннях, що створює додаткове когнітивне навантаження. У кризових ситуаціях або за умов підвищеної емоційної напруги це навантаження може перетворитися на бар'єр для сприйняття та спричинити фрустрацію.

Позитивним прикладом функціональної адаптації може бути створення субтитрів для осіб із порушенням слуху, у яких реалізовано системне кольорове маркування мовців, графічне позначення звукових ефектів, інтонаційної виразності, емоційного стану персонажів тощо. У таких субтитрах також широко використовуються дескриптори звуків (наприклад, [гучна музика], [шум дощу], [крик], [сміх за кадром]), що забезпечує формування у глядача повнішої ментальної картини епізоду. Скорочення реплік без втрати їх сенсу дозволяє підтримувати природний ритм читання, що є критичним для осіб з обмеженими когнітивними ресурсами.

Субтитрування, таким чином, постає як складна когнітивно-комунікативна діяльність, що вимагає від перекладача високого рівня аналітичності, креативності та чутливості до аудиторії. Кожне рішення щодо лексичного наповнення, тривалості репліки, візуального розміщення та стилістики субтитра має бути результатом ретельного врахування когнітивних характеристик глядача, жанрової специфіки контенту й культурної дистанції.

Висновки. Сприйняття субтитрованого тексту є складним когнітивним процесом, який вимагає від глядача оперативної інтеграції інформації з різних каналів – вербального, аудіального та візуального. Основними факторами, що впливають на ефективність цього процесу, є темп мовлення, структурна щільність субтитру, досвід споживання мультимедійного контенту, а також

культурна та емоційна компетентність реципієнта. Позитивно зарекомендували себе адаптивні стратегії субтитрування, орієнтовані на глядачів з особливими потребами, які демонструють потенціал для ширшого застосування в практиці інтермодального перекладу. Відповідно, субтитрування слід розглядати не лише як перекладацький інструмент, а як міждисциплінарну когнітивно-комунікативну практику, що вимагає врахування психологічних, культурних і лінгвістичних параметрів аудиторії.

Список використаної літератури

1. Gambier, Y. Multimodality and Audiovisual Translation // InTRAlinea. – Special Issue: Multimodality and Translation. – 2013. – URL: http://www.intraline.org/specials/article/Multimodality_and_Audiovisual_Translation
2. Kruger, J.-L., Doherty, S. Measuring the impact of subtitles on cognitive load // Reading and Writing. – 2016. – Vol. 29(8). – P. 1795–1820.
3. Paivio, A. Mental representations: A dual coding approach. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 322 p.
4. Дорофєєва М. Когнітивні механізми обробки й відтворення інформації в аудіовізуальному перекладі // *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. – 2022. – Вип. 202. – С. 34–44.
5. Плетенецька Ю. Відтворення розмовного стилю мовлення та редукції тексту в субтитрах до українського фільму // *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. – 2019. – Вип. 39. – С. 41–48.

FORMATION OF INFLECTIONAL SPEECH DURING INTEGRATED TEACHING OF YOUNG SCHOOLCHILDREN USING ENGLISH

Aryna Frumkina
Leiterin des Lehrstuhls für Germanische,
Orientalische Sprachen und Übersetzung,
Internationale Universität für Geisteswissenschaften, Odesa
PhD, Dozentin Aryna Frumkina
frumkina@onua.edu.ua

The analysis of numerous scientific studies by modern Ukrainian and foreign researchers has shown that achieving professional training for future teachers and the development of their foreign language communication skills becomes possible under the conditions of integrated learning, in which content disciplines are studied through a foreign language.

Integrated learning is an important component of modern education, which ensures a more holistic and harmonious development of students. In the context of primary school, the integration of academic subjects has additional advantages, as it contributes to better material assimilation by creating connections between different areas of knowledge. The implementation of this approach becomes particularly significant within the framework of the "New Ukrainian School" concept, which emphasizes the formation of competencies necessary for a successful life in a multilingual and multimedia-saturated world.

The necessity of achieving high results in professional foreign language communication is confirmed by Law of Ukraine No. 9432 (26.06.2024) [1] on the new status of the English language in Ukraine as one of the languages of international communication. In this context, integrated learning becomes even more relevant since mastering subjects with foreign language support should begin at the early stages of school education. This approach lays a solid foundation not only for children's subject knowledge and skills but also for their foreign language

communicative competence, preparing them for future life and professional activity in a globalized world.

The concept of integrated learning combines different disciplines into a single educational process, in which knowledge from one field helps in studying another. This ensures interdisciplinarity, coherence, and more effective use of learning time. For example, learning drawing using English allows not only for mastering the technique of representation but also for developing foreign language competence.

Integrated learning also makes it possible to consider the individual characteristics of students, as it is based on practical activities that are understandable and engaging for young schoolchildren. This approach creates conditions for an effective combination of educational tasks with children's natural interests, ensuring high motivation for learning.

The formation of inflectional English speech in first-graders who begin studying an educational component through English requires an integrated approach, where the emphasis is placed on the gradual and natural assimilation of grammatical forms through practical activities. The English language has a synthetic-analytical nature, so working with *inflections* (changes in word endings) focuses on basic forms related to the use of *verbs, nouns, and adjectives* in everyday situations.

The formation of *inflectional speech* occurs in three stages:

1. *Initial Stage: Development of Understanding and Imitation:* At the initial stage of forming inflectional English speech in children, the main task is to introduce basic grammatical structures of the English language through understandable and practical activities. This stage is aimed at creating an initial level of language comprehension in children, developing their listening skills, imitation, and repetition of simple speech patterns. The goal of this stage is to teach children to recognize the main linguistic constructions that accompany their activities and to repeat them in the process of performing tasks. For example, during drawing lessons, children become familiar with the names of objects and actions, such as “*This is a circle*” or “*Draw a line*”. It is also important to use verbs in the imperative form, such as

“Draw!”, “Color!”, or “Cut!”, which allows students to easily follow instructions. To develop understanding and associations between words and actions, adjectives such as “red line” or “big circle” are actively used. This enables children to gradually establish a connection between objects and their characteristics. In this context, the main role is assigned to the teacher, who creates an intuitively understandable system of interaction through the demonstration of objects and actions.

At the first stage, children form an initial vocabulary necessary for understanding and executing simple instructions. They learn to answer the teacher's questions, reproduce the *sound and intonation* features of the English language, which becomes the foundation for further development of speech skills. This approach creates a comfortable environment for learning a new language, reinforcing its use through a constant connection with practical activities

2. Stage of Productive Assimilation: Formation of Basic Grammatical Skills.

At the stage of productive assimilation, the main task is the formation of basic grammatical skills of the English language through the active use of its elements in the process of drawing. Children move from simple imitation of speech patterns to their conscious use. This is achieved through the integration of speech activity with practical tasks that stimulate understanding and the use of key grammatical forms. The goal of this stage is to introduce students to the main *inflections* of the English language through simple speech constructions that arise in the process of creative activity. Children gradually assimilate grammatical rules, such as the use of *plural nouns* in context (e.g., “Draw two squares!” or “Color two squares!”). An important aspect is also familiarization with *verb inflections* in the present tense for *the third person singular* (*she draws, he colors*), which allows students to understand and use *verb-subject agreement*. Additionally, at this stage, children learn *the basic forms of the verb "to be"*, for example, “The ball is red,” “The leaves are green,” which help them build simple descriptive sentences.

An important approach is explaining changes in word forms through *practical examples*. Constant repetition of such examples helps students to internalize the logic of grammatical changes and apply them easily.

Thus, at this stage, children gradually transition from simple imitation to independent use of *grammatical forms* in the context of drawing. This not only helps to consolidate basic speech skills but also promotes *confidence* in using the English language to describe *actions and objects they create*.

3. *Stage of Creative Language Use: Activation of Inflections in Speech*. At the stage of creative language use, the main task is to stimulate ***natural and unconscious*** use of ***grammatical forms*** of the English language, relying on ***imitation*** and active ***student engagement in creative activities***. This stage is based on the principles of ***inflectional speech***, where students, while completing tasks, ***subconsciously*** assimilate grammar through repetition and practical application of ***speech constructions in real context***.

The main goal of this stage is to provide situations in which children independently use ***learned speech patterns***, creating drawings and commenting on their actions in English. For example, while working on a drawing, students spontaneously use phrases like “*This is my big red house. It has three windows.*” Such an approach allows children to naturally immerse themselves in a *speech environment*, gradually integrating *grammatical rules* without a special focus on learning them.

At this stage, it is important to create conditions in which ***language becomes a means of expressing a creative idea, rather than a subject of study***.

After completing the three main stages of ***inflectional speech formation***, students begin to demonstrate ***confidence*** in using the language in the context of ***creative activities***. However, despite significant progress, the learning process still has ***challenges***. Certain aspects, such as ***language barriers, difficulty in mastering inflections, or a limited lexical stock***, can complicate the integration of English into practical tasks. To successfully overcome these challenges, it is necessary to

consider the specifics of difficulties and apply *effective approaches to their resolution*.

After completing the course, *first-graders will demonstrate the ability to spontaneously and naturally use English in the context of creative activities*. The main focus is on the formation of *initial skills of inflectional speech*, allowing children to *recognize and use basic grammatical constructions* of the English language.

Thus, the *integrated teaching approach* not only *develops speech and artistic skills* but also prepares students for *lifelong foreign language acquisition*.

References

1. *ЗАКОН УКРАЇНИ* (2024) Про застосування англійської мови в Україні від 4 червня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 11.12.2024)

2. Фрумкіна, Арина (2023) Інтегроване навчання учнів початкової школи освітньої та англомовної мовленнєвої діяльності *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Випуск 4 / 2023 (141). С. 20–25. <https://doi.org/110.32782/1995-0519.2023.4.2>

3. Frumkina, A. (2023). Theoretical and Empirical Models of Organizational Learning Processes in Knowledge Management. *Economics. Ecology. Socium*, 7(3), 49-64. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.3-5>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ ГРУПАХ

*Мінаков Ілля Володимирович,
аспірант кафедри германських та східних мов і перекладу,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна
ilya0305@gmail.com,
<https://orcid.org/0009-0002-8670-0245>
Наук.керівник - к.філол.н., доцент Фрумкіна Арина Леонівна
frumkina@onu.edu.ua*

Методологічні підходи

У процесі викладання іноземних мов у мультинаціональних групах важливу роль відіграє вибір методологічних підходів, що забезпечують ефективність навчання та сприяють гармонійному розвитку міжкультурної взаємодії. Одним із провідних є **комунікативно-діяльнісний підхід**, що орієнтує навчальний процес на розвиток комунікативних умінь і навичок у реальних ситуаціях спілкування. Він передбачає залучення студентів до активної мовленнєвої діяльності, де важливу роль відіграє не лише правильність мовлення, а й уміння передати зміст у відповідному культурному контексті. Особливо актуальним цей підхід є для полікультурних груп, де міжособистісна взаємодія набуває додаткового значення як фактор інтеграції та взаєморозуміння.

Не менш значущим у сучасному мовному навчанні є **культурологічний підхід**, який акцентує увагу на вивченні мови через призму культури народу-носія. Цей підхід дозволяє студентам глибше зрозуміти традиції, звичаї, ментальні особливості різних народів, що сприяє формуванню поваги до культурного різноманіття. Культурологічний компонент інтегрується у зміст навчальних програм, зокрема через використання автентичних матеріалів, художніх текстів, фільмів, що відображають культурну специфіку країни, мова якої вивчається. Для мультинаціональних груп такий підхід створює

умови для полілогічної взаємодії, де кожен студент має можливість представити й свою культуру, встановлюючи діалог між культурами.

В умовах різноманітності навчальних потреб і досвіду студентів важливим є **особистісно орієнтований підхід**. Він передбачає урахування індивідуальних особливостей учасників навчального процесу, їхніх мотиваційних установок, попереднього досвіду, а також культурного походження. Викладач у цьому контексті виконує роль фасилітатора, який допомагає кожному студентові знайти власний шлях до оволодіння мовою, обираючи відповідні методи і засоби навчання. Особливу увагу приділяється створенню комфортного психологічного клімату, що сприяє зниженню тривожності та підвищенню мотивації до навчання.

Ще одним важливим підходом у викладанні іноземних мов у мультинаціональних аудиторіях є **полікультурний підхід**. Його сутність полягає у формуванні в студентів толерантного ставлення до різних культур і розвиткові навичок міжкультурної комунікації. Викладання мов за цим підходом спрямоване на інтеграцію елементів різних культур у зміст занять, створення ситуацій, у яких студенти з різним культурним досвідом можуть співпрацювати й обмінюватися знаннями. Такий підхід сприяє формуванню полікультурної компетентності, що є ключовою в умовах глобалізованого світу.

Значний потенціал має і **проектний підхід**, що забезпечує інтеграцію навчальних цілей із практичними завданнями, які вимагають командної взаємодії у полікультурних групах. Студенти, працюючи над спільними проектами, мають можливість застосовувати мовні знання у реальних комунікативних ситуаціях, водночас навчаючись взаємодіяти, долаючи мовні й культурні бар'єри. Проектна діяльність стимулює розвиток не лише мовних навичок, а й міжкультурної емпатії, здатності до конструктивного діалогу, вміння працювати в команді.

Отже, поєднання різних методологічних підходів у викладанні іноземних мов у мультинаціональних групах дозволяє врахувати як мовну підготовку, так і культурні особливості студентів. Це сприяє не лише розвитку їхньої іншомовної компетентності, а й формуванню особистості, відкритої до міжкультурної взаємодії та спроможної ефективно функціонувати у багатомовному і багатокультурному світі.

Педагогічні умови ефективності навчання

Ефективність викладання іноземних мов у мультинаціональних групах значною мірою залежить від створення певних педагогічних умов, які сприяють не лише засвоєнню мовного матеріалу, але й формуванню в студентів позитивного ставлення до навчального процесу, розвитку толерантності, емпатії та здатності до конструктивної міжкультурної взаємодії. У мультикультурному освітньому середовищі викладач виступає не лише як носій знань, а й як організатор комунікації, який формує атмосферу взаємоповаги та розуміння.

Однією з ключових умов є забезпечення толерантного та психологічно комфортного середовища в навчальній групі. Це передбачає створення атмосфери довіри, у якій кожен студент відчувається захищено та впевнено, незалежно від його культурного чи мовного походження. Викладачеві необхідно виявляти чутливість до культурних відмінностей, уникати упереджених суджень або стереотипних оцінок. Формування культури спілкування, заснованої на взаємній повазі, підтримці й прийнятті, дозволяє уникнути конфліктних ситуацій та сприяє активній участі всіх студентів у навчальному процесі.

Важливим чинником є застосування навчальних матеріалів, що відображають культурну специфіку різних народів. Йдеться про використання автентичних текстів, відео- та аудіоматеріалів, що демонструють реальні зразки мовлення та культурні коди країни-носія мови. Однак у мультинаціональних групах доцільно включати також матеріали, що

репрезентують культури інших учасників навчальної групи. Це сприяє формуванню у студентів відчуття цінності власної культури та відкритості до інших культурних традицій, а також стимулює інтерес до вивчення мови як засобу міжкультурної взаємодії.

Ще однією педагогічною умовою є впровадження інтерактивних методів навчання, які сприяють активному залученню студентів до спільної діяльності. Використання дискусій, дебатів, рольових ігор, симуляційних вправ і кейс-методу створює ситуації, що моделюють реальну комунікативну практику. У процесі таких занять студенти не лише вдосконалюють мовні навички, але й навчаються співпраці в умовах культурного різноманіття, опановують механізми подолання комунікативних бар'єрів та формують компетентності міжкультурного діалогу.

Не менш важливим чинником ефективності є організація інклюзивного освітнього простору, в якому враховуються індивідуальні потреби студентів, їхній рівень володіння мовою, попередній досвід навчання, особливості навчальних стратегій. Це означає варіативність навчальних завдань, адаптацію навчальних матеріалів до різного рівня підготовки, а також надання можливостей для самостійної роботи й саморозвитку. Викладач має виступати в ролі наставника, що підтримує й мотивує студентів, допомагаючи їм досягати особистісно значущих цілей у вивченні мови.

Системна робота над подоланням мовних і культурних бар'єрів передбачає також розвиток у студентів навичок рефлексії щодо власного культурного досвіду та усвідомлення впливу культури на мовленнєву поведінку. Під час занять доцільно включати вправи, що сприяють розвитку міжкультурної чутливості, умінь інтерпретувати невербальну комунікацію, а також навичок вирішення конфліктів, зумовлених культурними розбіжностями.

Забезпечення вищезазначених педагогічних умов дозволяє створити ефективне освітнє середовище, в якому процес навчання іноземної мови стає

не лише засобом розвитку мовленнєвих компетентностей, але й простором формування толерантної, відкритої до різноманіття особистості, здатної до продуктивної міжкультурної комунікації.

Список використаної літератури

1. Баханов К. О., Павлюк Г. В. Полікультурна освіта в контексті глобалізаційних викликів: теорія і практика. Київ: Ліра-К, 2019. 244 с.
2. Гусарев В. І., Тарнопольський О. Б. Міжкультурна комунікація у навчанні іноземних мов: підручник. Київ: Лібра Терра, 2017. 256 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевые основы компетентного подхода в образовании. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 64 с.
4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 240 p.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕНІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

*Комісарова Ксенія Романівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
9274586@stud.op.edu.ua
Наук.керівник - старший викладач Панчук Л.В.
l.v.panchuk@opi.ua*

Рівень оволодіння іноземною мовою здобувачами ЗВО значною мірою залежить від якості викладання та впровадження сучасних інформаційних технологій. Цифрові засоби стали важливим елементом процесу навчання,

адже комп'ютери, смартфони, платформи для відеоконференцій, онлайн-трансляцій і чатів уже невід'ємними від освітньої практики. Завдяки технологіям створюється віртуальний простір, який виходить за межі традиційної аудиторії, а заняття з іноземної мови набувають нового формату, збагаченого інноваційними формами роботи.

Сьогодні викладачі широко застосовують платформи відеозв'язку, такі як Google Meet, ZOOM, Microsoft Teams і Skype, для організації уроків іноземної мови в дистанційному режимі. Ці інструменти дозволяють залучити здобувачів із різних куточків світу, зокрема тих, хто перебуває за кордоном України. "Пандемія COVID-19 і подальше повномасштабне вторгнення зробили дистанційну освіту невід'ємною частиною життя, змушуючи педагогів шукати дієві способи роботи в онлайн-середовищі" [4], зазначають науковці Тесцова О.О. та Лопата І.Л. "Здобувачі позитивно сприймають використання технологій у навчанні іноземних мов, а підтримка викладачів відіграє вирішальну роль у цьому процесі" [1]. Очевидно, це підкреслює важливість гнучкості та адаптивності в сучасній освіті.

Застосування цифрових засобів сприяє створенню продуктивного навчального простору, який забезпечує доступ до різноманітних ресурсів і дозволяє працювати з реальними зразками мови — її звучанням, словниковим запасом і граматичними конструкціями. Наприклад, прослуховування подкастів чи перегляд відео з носіями мови допомагає краще зрозуміти її практичне використання в життєвих ситуаціях. Згідно з дослідженнями Клімової Б. та Піхарта М., «цифрове навчання може сприяти когнітивним перевагам, таким як покращення пам'яті та здатності до багатозадачності" [2]. Сучасні реалії спонукають людей адаптуватися до змін, формувати відкритий до новацій світогляд і впроваджувати передові технології в освіту, що також підвищує мотивацію здобувачів. У процесі навчання важливо не лише засвоїти теоретичні професійні знання, а й навчитися застосовувати їх на практиці

через ключові компетенції, разом з тим розвинути навички самостійного навчання, які базуються на індивідуальній роботі.

Останні роки, позначені глобальними потрясіннями — пандемією, ізоляцією, а з 2022 року війною в Україні, — зробили самостійне навчання ключовим аспектом для здобувачів ЗВО. Перебої з електропостачанням і скорочення часу онлайн-занять ускладнили освітній процес навіть рідною мовою, не кажучи вже про вивчення іноземних мов. Звісно, живе спілкування з викладачем в аудиторії, дискусії з одногрупниками чи практичні вправи з граматики та лексики складно повноцінно замінити. Проте сучасне життя важко уявити без мультимедійних засобів, які проникли в усі сфери, включаючи освіту. Їхня перевага в тому, що вони пришвидшують доступ до інформації та дозволяють навчатися з будь-якого місця в зручний час — як на заняттях, так і самостійно. "Мультимедійні технології відіграють особливу роль для здобувачів технічних ЗВО, допомагаючи розвивати автономію та мотивацію через інтерактивні ресурси" [3], зазначає Панчук Л.В. Наприклад, додатки типу Quizlet чи Anki дають змогу ефективно засвоювати лексику в індивідуальному темпі.

Важливо зазначити, що дистанційне навчання має й недоліки. "Відсутність прямого контакту між здобувачами та викладачем може послаблювати емоційне сприйняття матеріалу й ускладнювати створення творчої атмосфери на заняттях" [6], Крім того, впровадження такого формату зазнає труднощів через відсутність практичного досвіду, недостатньою методичною базою та технічними проблемами, такими як слабе забезпечення обладнанням чи низький рівень цифрових навичок у здобувачів і викладачів. Безперечно, ці виклики можна частково подолати, використовуючи інтерактивні завдання чи онлайн-форуми для спілкування.

Таким чином, можна дійти висновку, що цифрові технології відіграють визначальну роль у процесі вивчення іноземних мов, надаючи здобувачам доступ до інноваційних інструментів і ресурсів для розвитку мовних

компетенцій поза межами традиційних аудиторій. Такі засоби, як мобільні додатки, навчальні платформи та мультимедійний контент, не лише доповнюють класичні методи викладання, а й забезпечують гнучкість і автономію в навчанні, що особливо актуально в умовах сучасних викликів. Ймовірно, подальше вдосконалення цифрових технологій, наприклад через інтеграцію штучного інтелекту для персоналізації навчання, може значно підвищити ефективність оволодіння іноземними мовами.

Однак для максимального використання їхнього потенціалу необхідно покращувати технічну базу та підвищувати рівень цифрових навичок як здобувачів, так і викладачів ЗВО.

Список використаної літератури

1. Bećirović, S., Brdarević-Čeljo, A., & Delić, H. (2021). "The use of digital technology in foreign language learning". *SN Social Sciences*, 1(9), 1-17. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43545-02100254-y>
<https://doi.org/10.3390/brainsci13071074>
2. Klimova, B., & Pikhart, M. (2023). "Cognitive Gain in Digital Foreign Language Learning". *Brain Sciences*, 13(7), 1074. DOI:
3. Панчук Л.В. "Мультимедійні технології у самостійній роботі здобувачів технічних ВНЗ при оволодінні іноземними мовами". Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 9 лютого 2023 р., м. Кременчук, Україна. С16-18 Режим доступу: <http://www.economics.in.ua/2023/02/9-2.html>
4. Тесцова О. О., Лопата І. Л. Роль цифрових технологій у процесі вивчення іноземної мови // *Освітній простір в Україні та світі*. – 2023. – № 204. – DOI: 10.32782/2522-4077-2023-20410.
5. Технологічність як основний методичний підхід до створення курсів дистанційного навчання через Інтернет // *Матеріали Другої*

Всеукраїнської наукової конференції «Наукові доповіді НАУ». – 2005. – № 1(1).

6. Тригуб Г. В., Хникіна О. О. Переваги та недоліки дистанційного навчання при вивченні іноземних мов (на базі немовних спеціальностей) // Збірник наукових праць. – 2018.

7. Четверик В. К. Сучасні мультимедійні ресурси для розвитку міжкультурної компетенції в контексті іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти // На перетині культур: сучасні тенденції в міжнародній комунікації : тези доп. Міжнар. наук.практ. дистанц. конф. / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. – Харків, 2023. – С. 152–156. – Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11098>.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

*Коваленко Наталія Віталіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
9560937@stud.op.edu.ua
Наук. керівник – к.п.н., доцент Чепелюк Н. І.
chepeliuk.n.i@op.edu.ua*

Сучасні технологічні інновації кардинально змінюють спосіб вивчення іноземних мов. Використання цифрових рішень робить навчальний процес більш інтерактивним, адаптованим до потреб учнів та результативним. У контексті глобалізації та активізації міжкультурних зв'язків володіння іноземними мовами набуває дедалі більшого значення, що вимагає впровадження новітніх підходів до навчання.

Інноваційні технології допомагають усунути традиційні перешкоди у вивченні мов, зокрема обмежений контакт із носіями, одноманітність

матеріалів та низьку мотивацію студентів. Завдяки цифровим освітнім платформам, штучному інтелекту (AI), мобільним застосункам, а також доповненій (AR) і віртуальній реальності (VR), процес оволодіння мовою стає більш гнучким, захопливим та ефективним. [3, 162с.]

Одним із ефективних методів є використання музики. Пісні допомагають вивчати граматичні конструкції, нову лексику та покращують вимову. Завдяки ритмічним особливостям пісень студенти легко запам'ятовують мовні структури, що робить навчальний процес не лише корисним, а й приємним. Чому пісні ефективні? **Ритм і рима** допомагають краще запам'ятовувати слова. **Повторюваність** мовних конструкцій у піснях закріплює граматику. **Автентичність текстів** дає змогу вивчати реальну, а не штучну мову. Ось декілька прикладів пісень, які «протягнуть руку допомоги» у вивченні англійської граматики.

Present Simple – час, який використовується для опису регулярних дій або загальних фактів, добре ілюструється в пісні “*Every Breath You Take*” (The Police). У цій пісні є багато речень у теперішньому простому часі, наприклад: “*Every breath you take, every move you make, I’ll be watching you.*”

Present Continuous – час, що використовується для позначення дій, які відбуваються у момент мовлення, яскраво представлений у пісні “*I’m Singing in the Rain*” (Gene Kelly). Фраза “*I’m singing in the rain*” демонструє правильне використання **am/is/are + V-ing**.

Past Simple – час, що використовується для опису подій, які сталися в минулому, добре ілюструється у пісні “*Yesterday*” (The Beatles). У ній є численні приклади неправильних дієслів у минулому часі: “*Yesterday, all my troubles seemed so far away...*” [1, 200с.]

Наступним кроком у вдосконаленні викладання іноземних мов – використання онлайн платформ та мобільних додатків:

Duolingo, Memrise, Quizlet – інтерактивне вивчення лексики та граматики.

BBC Learning English, Coursera, EdX – відеоуроки з носіями мови.

Google Classroom, Microsoft Teams – організація навчального процесу, тестування.

Перевагами таких додатків є миттєва перевірка знань, доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та індивідуальний підхід до кожного здобувача. [5, 198с.]

Штучний інтелект (AI) стає невід’ємною частиною сучасного навчального процесу, особливо у вивченні іноземних мов. AI-технології дозволяють автоматично аналізувати сильні та слабкі сторони учня, адаптуючи навчальні матеріали під його індивідуальні потреби. Це значно покращує ефективність навчання та дозволяє учням працювати у власному темпі. Як AI допомагає у вивченні мови? AI допомагає учням розпізнавати та виправляти граматичні помилки, покращуючи якість їхнього письма. Наприклад, системи на основі AI можуть не лише виправляти помилки, а й пояснювати, чому певне правило застосовується у конкретному випадку. [4, 133с.] Приклади використання AI у вивченні іноземних мов: **Grammarly** – автоматичний аналіз граматики та стилю та **Elsa Speak** – покращення вимови через AI.

Висновок:

Використання музики та сучасних технологій у навчанні іноземних мов дозволяє покращити якість засвоєння матеріалу, зробити процес більш цікавим та ефективним. Інтеграція штучного інтелекту, VR/AR та адаптивного навчання у майбутньому відкриває ще ширші можливості для вивчення мов.

Список використаної літератури

1. *Ковальчук О.В.* Мовна картина світу сучасної молоді в англomовних країнах. Львів: ЛНУ ім. *І. Франка*, 2021. — 200с.
2. D. Crystal, “English as a Global Language,” 2nd ed. Cambridge University Press, 2012.

3. *Gee, J.P.* Introduction to Discourse Analysis. London: Routledge, 2017. — 162с.
4. *McWhorter, J.* Words on the Move: Why English Won't—and Can't—Sit Still (Like, Literally). New York: *Henry Holt*, 2016. — 133с.
5. S. Kim, “Offline mobile learning apps in the education of language learners,” International Journal of Educational Technology, 2018.

ФАХОВІ ІНОЗЕМНІ МОВИ ЯК КЛЮЧ ДО ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ

*Івченко Катерина Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна
katyaiv1004@gmail.com
Наук.керівник - к.п.н., доцент Чепелюк Н. І.
chepeliuk.n.i@op.edu.ua*

Фахова іноземна мова є особливим засобом комунікації, що використовується у професійних сферах для обміну спеціалізованою інформацією. Вона відома під різними назвами, такими як “Language for Specific Purposes” (LSP) або ж ESP (English for Specific Purposes) англійською, та “Fachsprache” німецькою [3].

Вивчення фахової іноземної мови має на меті підготовку фахівців до ефективної міжкультурної комунікації у їхній професійній діяльності. Це включає засвоєння спеціалізованої термінології, розуміння культурних особливостей та розвиток навичок професійного спілкування.

Українські (Кузьо, Чепелюк та ін. [1, 2]) та зарубіжні (Херольд, Брукс та ін. [4, 5]) науковці досліджують різні аспекти фахової мови, включаючи її структурні, семантичні та функціональні характеристики. Зокрема, аналізуються особливості перекладу фразеологізмів та їх роль у професійному

спілкуванні. В свою чергу, вчителі, викладачі та інші педагогічні працівники, освітяни, використовують цей досвід та застосовують результати наукових досліджень на практиці.

Наприклад, Наталія Чепелюк у своїх дослідженнях та практичній роботі акцентує увагу на методиці викладання фахової іноземної мови, підкреслюючи важливість інтеграції сучасних педагогічних технологій та врахування специфіки професійної діяльності здобувачів [2, с. 258].

Варто також звернути увагу на висловлювання відомих діячів про вивчення мов. Наприклад Йоганн Вольфганг фон Гете зазначав: «Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина» [6].

У сучасному світі знання фахової іноземної мови є не тільки перевагою, а необхідністю для успішної кар'єри. Ми переконані, що володіння спеціалізованою термінологією та навичками професійного спілкування іноземною мовою відкриває перед спеціалістами нові можливості, підвищує їхню конкурентоспроможність та сприяє міжнародній співпраці.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, робимо такі висновки:

- фахова іноземна мова дозволяє працювати з актуальними науковими дослідженнями та професійною літературою. На думку Тетяни Данилюк [7], більшість сучасних наукових статей публікується саме англійською мовою, що робить її обов'язковою для вчених та фахівців у різних галузях. Також міжнародні конференції та професійні тренінги здебільшого проводяться іноземними мовами, що підтверджує важливість їхнього вивчення;

- знання фахової мови сприяє розширенню професійних контактів. Наприклад, різні дослідження показують, що спеціалісти, які володіють іноземними мовами, мають більше шансів отримати роботу в міжнародних компаніях або брати участь у спільних проектах із зарубіжними партнерами. Це особливо важливо у сферах бізнесу, медицини, ІТ та технічних наук [1].

На нашу думку, майбутнє належить тим фахівцям, які готові навчатися та вдосконалювати свої мовні навички. Світ стає дедалі більш глобалізованим, і ті, хто володіє фаховою іноземною мовою, отримують більше можливостей для професійного зростання та самореалізації. Тому насамкінець варто зазначити, що вивчення іноземних мов має бути невід'ємною частиною професійної підготовки кожного спеціаліста, оскільки, іноземна мова за професійним спрямуванням є ключовим елементом підготовки сучасних фахівців, забезпечуючи ефективну професійну комунікацію в умовах глобалізації та міжкультурної взаємодії, і є невід'ємною складовою успішної кар'єри та особистісного розвитку.

Список використаної літератури

1. Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей Збірник наукових статей / Укладач: Л.І. Кузьо. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 131 с.
2. Наталія Чепелюк. Викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам різного рівня володіння мовою, які навчаються за напрямом «Кібербезпека». Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 44. Том 3. С. 257-262. <http://www.aphn-journal.in.ua/44-3-2021>
3. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023, № 61.
4. Herold B. The Scramble to Move America's Schools Online. March 27, 2020. Education Week, October 1, 2020. URL: <https://www.edweek.org/ew/articles/2020/03/26/the-scramble-to-move-americas-schools-online.html> (Accessed: 01.10.2020).
5. Brooks L. How the Attitudes of Instructors, Students, Course Administrators, and Course Designers Affects the Quality of an Online Learning

Environment. Online Journal of Distance Learning. 2003. URL: <https://www.westga.edu/~distance/ojdla/winter64/brooks64.htm> (Accessed: 30.09.2020).

6. <https://nubip.edu.ua/node/71970>

7. <https://reporter.zp.ua/shho-take-fahova-mova.html>

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ПИСЕМНОГО СПІЛКУВАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ

*Музика Тетяна Валентинівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
Наук. керівник – доц. Добровольська Н. Л.
м. Одеса, Україна
dobrovolska.nl@op.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9133-285X>*

Комунікативний підхід до навчання іншомовного спілкування зумовлює необхідність включення до низки методичних принципів навчання писемного спілкування (ПС) засобами електронної пошти (ЕП) **принципу комунікативності**. Втілення цього принципу вимагає врахування і моделювання в процесі навчання основних факторів і параметрів міжкультурного спілкування (МС), а саме: навчання вмінням брати участь у спілкуванні на основі спеціально відібраних типових комунікативних ситуацій, що моделюються на занятті з іноземної мови (ІМ); створення вмотивованої потреби в мовленнєвому спілкуванні ІМ, максимально можливої комунікативності мовленнєвих операцій у роботі над мовним матеріалом; оцінювання кожного мовленнєвого твору або тексту з погляду його реальної представленості в природних актах спілкування тощо.

Реалізація **принципу особистісно-орієнтованої спрямованості навчання** [1], одного з базових принципів **особистісно-діяльнісного підходу**,

передбачає врахування реальних комунікативних потреб, мотивів та цілей студента при відборі іншомовного змісту навчання. Здібність до МС як результату інтенсивної пізнавальної діяльності студентів, розкриття їхнього інтелектуального та творчого потенціалу формується лише тоді, якщо в навчальному процесі студент виступає від власної особи. Приоритетне значення надається змістовним аспектам навчання, які сприяють розвитку емоційно-оцінювального відношення студентів до засвоюваного змісту, самостійності та активності в процесі МС [1, с.6]. Стосовно організації процесу навчання втілення цього принципу означає переорієнтацію загального процесу на розв'язання самими студентами конкретних навчальних завдань, надання переваги самостійним, груповим і колективним формам навчання. Навчання організується як спільна діяльність викладача і студентів, де акцент переноситься з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студентів [2].

Діяльнісна компонента особистісно-орієнтованого підходу в навчанні ІМ зумовлює організацію процесу навчання ПС засобами ЕП як міжособистісну, а не рольову взаємодію викладача і студентів зокрема завдяки створенню автентичних ситуацій спілкування як на аудиторних, так і на самостійних заняттях. Передумовою повноцінного спілкування між викладачем та студентом на рівні “обміну смислами” є створення атмосфери взаємної поваги та рівності, можливості взаємного навчання головних суб'єктів навчального процесу. До основних передумов створення клімату психологічної комфортності на занятті з ІМ, релевантних й для навчання ПС засобами ЕП, О.Б. Тарнопольський та С.П. Кожушко відносять зокрема толерантне відношення до помилок, яких припускаються студенти, виправлення лише комунікативно-значущих та ігнорування решти помилок. Важливе значення має створення стійкої позитивної мотивації студентів, “постійна демонстрація викладачем своєї впевненості в здібностях та

можливостях” студентів, а також надання студентам права самим регулювати процес навчання ІМ [2, с.70-71].

Орієнтація на переважно продуктивний характер учбової діяльності зумовлює важливість наступного принципу особистісно-діяльнісного підходу – *принципу практичної спрямованості навчання* [2] або *принципу практичної реалізації комунікативної компетенції* [2]. Навчити творчого використання мови можливо лише в процесі спілкування, активного практичного застосування засвоєного на занятті змісту навчання. Як зазначають дослідники, в сферу дії цього принципу попадає і загальнометодичний принцип домінуючої ролі вправ, необхідність моделювання в них реальних умов спілкування [2]. У навчанні ПС засобами ЕП принцип практичної спрямованості навчання реалізується також шляхом залучення студентів у процес реального спілкування один з одним, з іншомовним партнером та з викладачем.

Процес набуття студентами індивідуального досвіду спілкування з іншою культурою вимагає створення ситуацій практичного використання мови як інструмента міжкультурного пізнання та взаємодії. Це обумовлює значущість у навчанні ПС засобами ЕП ще одного принципу особистісно-діяльнісного підходу – *принципу автономного, самоорганізованого навчання*. Практична реалізація цього принципу означає для нас необхідність зміщення домінант з навчальної діяльності студентів на аудиторних заняттях на самостійну позааудиторну роботу. У зв’язку з цим завданням викладача є залучення в навчальний процес таких форм і методів роботи, які б мотивували студентів до самостійної пізнавальної активності, сприяли усвідомленню ними того факту, що оволодіння іншомовним спілкуванням є індивідуальним процесом, який значною мірою керується самим студентом. Листування студентів з іншомовним партнером, в процесі якого студенти самостійно вирішують проблемні творчі завдання МС засобами ІМ, є, на нашу думку, одним з проявів автономії творчої учбової діяльності [1].

Соціокультурний підхід [2] зумовлює релевантність *принципу навчання іншомовного спілкування в контексті діалогу культур*. Цей принцип означає орієнтацію навчання, освіти на характер і цінності культури, прийняття соціокультурних норм, формування у студентів “комунікабельності, мовленнєвої тактовності, неупередженості поглядів і оцінок, готовності до спільної діяльності з людьми різних поглядів незалежно від їхнього етнічного, расового, соціального статусу та віросповідання” [2].

Трактування послідовниками соціокультурного підходу в навчанні ІМ культури як “діалогу, обміну думками та досвідом, пізнання цінностей та традицій інших” та включення в контекст навчання не лише іншомовної, але й рідної культури виходить, на нашу думку, за межі *принципу культурологічності навчання*. Навчання стандартної (нормативної) поведінки, притаманної носіям ІМ в різних комунікативних ситуаціях [1], усвідомлення студентами спільного та специфічного в правилах мовленнєвої поведінки, навчання цих правил є, безумовно, однією з головних цілей навчання ІМ, в тому числі й елементом підготовки студентів до МС засобами ЕП. Враховуючи необхідність відмови від монокультурної спрямованості навчання, потрібно створити на занятті з ІМ умови для міжкультурного співставлення норм спілкування рідною та ІМ, ціннісних орієнтацій представників культур-учасниць учбового процесу [3].

Пізнання іншої лінгвокультури здійснюється через сприйняття та рефлексію цінностей рідної культури. Як підкреслюють дослідники, співставлення двох культур, попереднього та досвіду, що набувається, не повинно супроводжуватися оцінками “добре” або “погано”, нав’язуванням студентам різного роду стереотипів, використанням ІМ як засобу маніпулювання їхньої свідомістю [33, с.6, 97, с.157]. У навчанні ПС засобами ЕП ці ризики зменшуються завдяки можливості набуття студентами в спілкуванні з іншомовними партнерами індивідуального досвіду пізнання іншої лінгвокультури. Водночас важливу роль у формуванні толерантного

ставлення до цінностей нерідної культури відіграє обговорення відповідних змістів на заняттях з викладачем.

Принцип навчання іншомовного спілкування в контексті діалогу культур пов'язаний із необхідністю залучення в процес навчання особистісного соціокультурного досвіду студентів (корекцію попереднього і опору на вже наявний), вивчення їхніх соціокультурних уявлень, необхідність вибору цікавих, особистісно значимих для студентів навчальних тем, проблем тощо. Водночас при відборі змісту навчання слід “брати до уваги доступність, зрозумілість і позитивне ставлення студентів до даної проблеми, бажання її обговорювати (наприклад, персоналізація проблеми, питання, теми...)” [1].

Таким чином, навчання ПС засобами ЕП буде успішним, якщо воно організоване за визначеними нами принципами навчання (комунікативним, принципами особистісно-орієнтованої та практичної спрямованості навчання, автономного та самоорганізованого навчання, навчання в контексті діалогу культур) та: – орієнтоване на особистість студента, його цілі, мотиви, потреби та ціннісні орієнтації; – носить діяльнісний характер, тобто організоване як процес активної взаємодії головних суб'єктів навчання – викладача і студентів, студентів між собою; – побудоване як процес співставлення норм та цінностей української та культур німецькомовних країн; – орієнтоване на створення ситуації практичного використання набутих знань, навичок і вмінь у спілкуванні з німецькомовними партнерами; – надає можливість набуття особистісного досвіду спілкування з іншою культурою завдяки широкому використанню резервів самостійної роботи студентів.

Список використаної літератури

1. Гальскова Н.Д. Міжкультурне навчання : проблема цілей та зміст навчання іноземним мовам // Іноземна мова у школі. –2004. – № 1. –С. 3-8
2. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П. Методика навчання англійської мови для ділового спілкування: Навч. посібник. – К.: Ленвіт, 2004. – 192 с.

3. Dittmann M. Sprachverwendung im Internet: Untersuchungen zu Sprache und Nutzung des Internet Relay Chat (IRC) in Deutschland und Frankreich. – Sarlat: Ed. Indoles, 2001. – 168 S

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

*Ткаченко Євгеній Євгенович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
Наук. керівник – доц. Добровольська Н. Л.
м. Одеса, Україна
dobrovolska.nl@op.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9133-285X>*

За останні роки інтеграція штучного інтелекту (ШІ) мала значний вплив на різні аспекти суспільства, зокрема на сферу освіти. Особливу роль ШІ відіграє у навчанні іноземних мов, де все більше використовуються технології, цифрові інструменти та мобільні додатки. Серед таких застосунків виділяється чат-бот ChatGPT, оснащений штучним інтелектом, який відіграє важливу роль у сприянні вивченню іноземних мов.

Завдяки використанню ChatGPT здобувачі отримують можливість вивчати іноземну мову та розвивати базові мовні навички. Основною метою цього дослідження є аналіз конкретних прикладів того, як ChatGPT сприяє розвитку мовних навичок, а також виявлення специфічних мовних вправ, які можна використовувати у навчальному процесі. Крім того, у дослідженні розглядаються переваги та недоліки використання ChatGPT у контексті вивчення іноземних мов [1].

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) за останні роки глибоко вплинула на різні аспекти нашого життя та суспільства. У сфері освіти, особливо у навчанні іноземних мов, цифрові технології та інструменти стали невід'ємною

складовою навчального процесу. У цьому контексті чат-бот ChatGPT, керований ШІ, займає чільне місце та відіграє важливу роль у сприянні вивченню іноземних мов.

Тому дослідження зосереджено на аналізі впливу ChatGPT на розвиток мовних навичок у контексті навчання іноземних мов. Використання штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, має потенціал трансформувати досвід вивчення мов і адаптувати його до індивідуальних потреб. У дослідженні намагаються показати конкретні способи, якими ChatGPT сприяє покращенню мовних навичок. При цьому аналізуються не лише можливості, але й виклики та обмеження використання ChatGPT.

Викладачі використовують різноманітні технологічні засоби для вдосконалення мовних навичок здобувачів. Серед них — застосунки для вивчення мов, онлайн-платформи, віртуальні класи та мовні ігри. Проте використання технологій варіюється залежно від викладача, і деякі з них досі надають перевагу традиційним методам.

Через останні досягнення у сфері технологій термін "штучний інтелект" став дуже популярним. Засновник штучного інтелекту — Джон Маккарті. Маккарті (2007) визначає ШІ як "науку і техніку створення інтелектуальних машин, схожих на людей, зокрема інтелектуальних комп'ютерних програм". ШІ позначає здатність машини імітувати людські здібності, такі як логічне мислення, навчання, планування і творчість .

Сьогодні ШІ використовується в багатьох сферах, таких як автоматизація, розпізнавання зображень і мовлення, обробка природної мови, ігри та робототехніка. У цьому сенсі штучний інтелект відкрив нові перспективи для людства. Зміни торкнулися багатьох галузей — від охорони здоров'я до економіки, від туризму до освіти. В освітній сфері штучний інтелект також спричинив певні зміни у викладанні та вивченні іноземних мов.

ChatGPT, інноваційний застосунок на основі ШІ, нещодавно здобув значну популярність. Після запуску він швидко залучив велику базу

користувачів і став предметом численних досліджень. Застосунок базується на мовних моделях GPT-3, створених OpenAI, та вдосконалений за допомогою керованого та підкріпленого навчання. Завдяки багатомодальному підходу ChatGPT здатний працювати з текстами, зображеннями та графіками, генеруючи при цьому якісний текст [2].

Попри свої сильні сторони, ChatGPT має обмеження, наприклад, може іноді створювати помилкову інформацію або упереджений контент, а його знання обмежені подіями до 2021 року. Важливо зазначити, що ChatGPT слід розглядати як допоміжний інструмент, а не як заміну традиційного навчання.

Поки Google пропонує користувачеві всі можливі варіанти по шуканій темі, тобто різні джерела, ChatGPT надає користувачеві набагато швидше одну єдину відповідь, роблячи низку припущень. При цьому він, зрозуміло, відмовляється від зазначення джерел. На основі інформації з Інтернету ChatGPT будує речення слово за словом і вибирає найімовірнішу фразу, яка повинна слідувати за кожним словом.

ChatGPT, інструмент для підтримки індивідуального навчання, також може зробити внесок у процес вивчення іноземної мови. Поточні дослідження показали, що чат-боти здатні викликати інтерес у тих, хто вивчає мови, покращувати їхні мовні навички та допомагати їм залишатися мотивованими

Важливо зазначити, що ChatGPT має використовуватися як інструмент, а не мета у вивченні мов [2]. Вплив цього робота, керованого штучним інтелектом, на навчання мов детально досліджували численні науковці.

ChatGPT є багатофункціональним інструментом для тих, хто вивчає іноземні мови. Він відповідає на загальні запитання, використовуючи пояснення та приклади, і сприяє вивченню нових слів і конструкцій у зрозумілому контексті. Штучний інтелект надає детальні пояснення граматичних структур із німецькими прикладами та виключеннями з правил.

ChatGPT створює реалістичні діалоги на повсякденні теми, подібні до людських розмов. Він може генерувати візуально привабливі майндмепи для

простих тем і робити складні концепти більш зрозумілими. Крім того, він виправляє граматичні та орфографічні помилки в коротких текстах, показує правильну форму та створює покращені версії. ChatGPT також надає еквіваленти, синоніми та антоніми німецьких слів.

Завдяки цій всеосяжній функціональності ChatGPT є надзвичайно ефективним і адаптивним інструментом для вивчення мов [4].

ChatGPT успішно виконує завдання, пов'язані з розвитком навичок читання та письма, але демонструє слабкі сторони у сфері говоріння та сприйняття на слух. Він здатен відповідати на запитання, пов'язані з граматиною, лексикою та вимовою, особливо ретельно у сфері країнознавства. Проте, під час підготовки фінального тесту для певного розділу було виявлено недоліки.

Але, незважаючи на це, можна виділити основні аспекти ШІ:

1. Індивідуалізоване навчання: ШІ може адаптувати матеріал до рівня знань, цілей та інтересів здобувачів, пропонуючи персоналізовані завдання і рекомендації.

2. Інтерактивність: Завдяки технологіям, таким як голосові помічники та чат-боти, можна практикувати мову у формі діалогів, отримуючи реалістичний досвід спілкування.

3. Розпізнавання мови: Інструменти ШІ, здатні аналізувати вимову, допомагають покращувати акцент і правильно вимовляти слова.

4. Доступність ресурсів: Додатки на основі ШІ, як-от перекладачі, мовні тренажери чи інтерактивні словники, полегшують доступ до великої кількості навчальних матеріалів.

5. Мотивація: Інтерактивні платформи з елементами гейміфікації

Гейміфікація — це використання ігрових елементів, механік та принципів у неігрових процесах для підвищення мотивації, залучення та активності користувачів. Її активно застосовують у сфері освіти, бізнесу,

маркетингу, тренувань заохочують вчитися, перетворюючи процес навчання на захопливу гру.

Список використаної літератури

1. Вікторова Л. В., Кочарян А. Б., Мамчур К. В., Коротун О. О. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті, 2024. Вип.32. Т. 2. С. 166–173.
2. Зубенко О. В. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. Закарпатські філологічні студії, 2023. Випуск 27. Том 2. С. 80–85.
3. Єфремов М. Ф., Єфремов Ю. М. Штучний інтелект, історія та перспективи розвитку. Вісник ЖДТУ. Серія «Технічні науки», 2016. (2(45)). С. 123–126
4. Russell S.J., Norvig P. Artificial Intelligence: a Modern Approach. Upper Saddle River, 2018. 1152 p.

ІНТЕГРАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Максименко Уляна Ярославівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
uliana04789@stud.op.edu.ua
Наук. керівник – старший викладач Семенова С. І.
s.semenova@op.edu.ua*

У сучасному глобалізованому світі, де міжкультурна взаємодія стає нормою, вивчення іноземних мов перестає бути лише лінгвістичним процесом [1, с. 15]. Полікультурна освіта, як важливий компонент мовного навчання, зосереджується на розвитку не лише мовних навичок, але й міжкультурної

свідомості [2, с. 42]. Вона сприяє формуванню особистості, здатної до ефективної комунікації в умовах культурного різноманіття.

Вивчення іноземних мов повинно включати глибоке занурення в культурні контексти країн, мова яких вивчається. Це дозволяє учням краще зрозуміти не лише граматичні і лексичні особливості мови, але й соціальні норми, цінності, традиції та історію, що формують мовну практику [3, с. 98]. Знання культурних аспектів допомагає уникати непорозумінь і конфліктів під час міжкультурної комунікації.

Ефективними методами інтеграції культурних аспектів у процес навчання є проектне навчання, рольові ігри, культурні обміни, а також використання медіа-контенту, такого як фільми, музика та література [4, с. 75]. Наприклад, під час вивчення німецької мови можна організувати перегляд фільмів, що зображують культурні особливості німецькомовних країн, або провести рольові ігри, що імітують міжкультурні ситуації. Ці методи не лише зацікавлюють учнів, але й допомагають формувати практичні навички спілкування.

Навчання іноземних мов має на меті не лише оволодіння мовою, але й розвиток толерантності, емпатії та відкритості до інших культур [5, с. 60]. Полікультурна компетентність включає здатність адаптуватися до різних культурних контекстів, розуміти та поважати культурні відмінності. Це особливо важливо в умовах глобалізації, де міжкультурна взаємодія стає все більш поширеною.

Успішні кейси з практики викладання іноземних мов свідчать про ефективність інтеграції культурних аспектів. Наприклад, програми обміну, де учні беруть участь, дозволяють їм зануритися в мовне середовище, що сприяє не тільки вдосконаленню мовних навичок, але й глибшому розумінню культурних особливостей країни, мову якої вони вивчають [6, с. 150].

Таким чином, інтеграція культурних аспектів у викладання іноземних мов не лише підвищує мотивацію учнів, але й сприяє формуванню

міжкультурної компетентності, що є важливим аспектом у сучасному глобалізованому світі. Сучасні технології відкривають нові горизонти для інтеграції культурних аспектів у процес навчання іноземних мов [4, с. 90]. Віртуальні платформи та онлайн-курси дозволяють студентам взаємодіяти з носіями мови з усього світу, отримуючи безпосередній доступ до різних культур. Використання соціальних мереж, форумів та відеоконференцій сприяє розвитку міжкультурної комунікації в реальному часі, що є важливим елементом формування полікультурної компетентності.

Викладачі іноземних мов відіграють ключову роль у процесі інтеграції культурних аспектів у навчання. Вони повинні бути не лише мовними експертами, а й культурними посередниками, які здатні адаптувати навчальний процес відповідно до культурних контекстів [5, с. 62]. Викладачі мають заохочувати здобувачів до дослідження культурних тем, ставити запитання, що спонукають до критичного мислення, та створювати безпечне середовище для обміну думками.

Інтеграція культурних аспектів у процес навчання також стикається з певними викликами. Це можуть бути стереотипи, упередження та недостатня обізнаність викладачів і здобувачів про інші культури. Надмірна фокусування на граматиці та лексичній складовій може призвести до нехтування культурним контекстом [3, с. 102]. Тому важливо вести роботу над подоланням цих бар'єрів, використовуючи інноваційні підходи та методи.

Для вимірювання успіху інтеграції культурних аспектів у процес навчання необхідно розробити критерії оцінки. Це може включати оцінку рівня міжкультурної компетентності здобувачів, їх здатності до адаптації в різних культурних середовищах, а також рівень їх зацікавленості в міжкультурному спілкуванні [2, с. 155]. Регулярний зворотний зв'язок від здобувачів та їхні спостереження можуть також допомогти в удосконаленні навчальної програми.

Інтеграція культурних аспектів у процес навчання іноземних мов є важливим кроком до формування полікультурної компетентності. Це не лише покращує мовні навички здобувачів, але й сприяє розвитку толерантності та відкритості до різних культур [6, с. 180]. У сучасному світі, де міжкультурна комунікація стає необхідністю, важливо забезпечити здобувачів знаннями та навичками для ефективної взаємодії з представниками різних культур. Тому викладачі повинні активно впроваджувати культурні елементи у навчальний процес, використовуючи різноманітні методи та ресурси, щоб підготувати здобувачів до викликів глобалізованого світу.

Список використаної літератури

1. Бенедикт Р. Культурні аспекти мовної освіти. Наукова думка. Київ, 2001. С. 250.
2. Грищенко Т. Полікультурна освіта: теорія та практика. Видавництво ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2018. С. 320.
3. Коваленко І. Інтеграція культурних аспектів у навчання іноземних мов. ХНУ імені В. Н. Каразіна. Харків, 2020. С. 280.
4. Мельник О. Міжкультурна комунікація: виклики та можливості. Астропринт. Одеса, 2021. С. 210.
5. Романова Н. Методи інтеграції культур у мовному навчанні. Редакція газети "Освіта України". Київ, 2019. С. 180.
6. Сидоренко Л. Сучасні технології в навчанні іноземних мов. Черкаський національний університет. Черкаси, 2022. С. 300.

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ**

*Савва Алла Анатоліївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
9560965@stud.op.edu.ua
Наук.керівник - к.п.н., доцент Чепелюк Н. І.
chepeliuk.n.i@op.edu.ua*

Сучасна система української освіти ставить перед учнями шкіл та здобувачами вищої освіти не тільки завдання опанування базовими знаннями, але й набуття і розвиток життєво-необхідних компетенцій загалом, і таких важливих навичок, як критичне мислення, зокрема. Особливо важливим застосування цієї компетентності є в процесі опанування іноземними мовами, адже завдяки цьому відбувається не лише вивчення та засвоєння нової інформації, оцінювання, але й подальше застосування набутих знань, вмінь та навичок у міжкультурному спілкуванні.

У Концепції Нової української школи [1, с. 12] наголошується на необхідності розвитку критичного мислення як ключової компетенції, яка повинна бути впроваджена в навчальний процес усіх дисциплін і служити основою для формування основних навичок учнів. Цю концепцію підтверджено в Державному стандарті початкової освіти та Державному стандарті базової середньої освіти, де вказується, що учні повинні здобувати навички критичного мислення у всіх сферах знань [2]. Однією з головних цілей навчання іноземних мов є розвиток уміння учнів критично оцінювати та інтерпретувати інформацію, отриману іншомовними засобами, з огляду на культурні особливості спілкування.

Критичне мислення можна визначити як здатність людини об'єктивно аналізувати інформацію, приймати аргументовані рішення та застосовувати

набуті знання для розв'язання як звичних, так і складних завдань. Отже, це не просто процес оцінки чи критики, а методичний підхід до аналізу варіантів і формулювання логічних і обґрунтованих рішень [5, 6]. Технологія розвитку критичного мислення передбачає три ключові етапи роботи з навчальним матеріалом: 1) ініціація, 2) глибоке осмислення, 3) рефлексія. Ініціація — початковий етап уроку (5–7 хв.), що спрямований на привернення уваги учнів і заохочення їх до освоєння нової теми. На цьому етапі застосовуються методи, що допомагають учням переглянути свої попередні знання і окреслити навчальні цілі.

Осмислення — основна фаза уроку (до 30 хв.), на якій учні знайомляться з новими відомостями та аналізують їх. Цей етап допомагає розвивати навички критичного мислення: учні повинні вміти виділяти суттєві моменти, створювати і перевіряти гіпотези, а також обґрунтовувати свої висновки для вирішення поставлених завдань. Особливо важливо дати учням можливість для індивідуальних пошуків інформації, а потім організувати групове обговорення результатів.

Рефлексія — заключний етап уроку (до 10 хв.), коли підсумовуються основні ідеї уроку, а учні осмислюють, як отримана інформація може бути використана в реальному житті. Вони також можуть порівняти свої думки з іншими учасниками обговорення.

У наш час активно здійснюється підготовка вчителів до розвитку критичного мислення учнів в закладах загальної середньої освіти. Однак цей процес є тривалим і потребує значних зусиль з боку педагогів, їхнього самовдосконалення і усвідомлення важливості наявності навичок критичного мислення як професійної якості [3].

До найбільш дієвих методів, які можна застосувати на цьому етапі, належать: кластер — виділення основних смислових одиниць тексту і їх графічне оформлення у вигляді структури грона; концептуальне колесо — учням пропонується знайти синоніми до слова, яке розміщене в центрі

понятійного «колеса», і записати їх у відповідні секції колеса [4, с. 209]; а також метод «тонких» і «товстих» питань [4, с. 264].

Отже, розвиток критичного мислення є важливим компонентом процесу вивчення іноземних мов, що дозволяє учням не тільки опанувати мовні навички, а й розвивати здатність до аналізу, порівняння та оцінки інформації з різних точок зору. Використання основних етапів технології критичного мислення — виклику, осмислення і рефлексії — забезпечує ефективну взаємодію з навчальним матеріалом, сприяє розвитку самостійності учнів, їхньому прагненню до інтелектуальної діяльності та самопізнання.

Методичні підходи, такі як кластер, концептуальне колесо та метод «тонких» і «товстих» питань, є потужними інструментами для стимулювання мисленнєвої діяльності учнів і сприяють більш глибокому засвоєнню матеріалу.

Водночас розвиток критичного мислення потребує значних зусиль не тільки від учнів, але й від вчителів, які повинні постійно удосконалювати свої професійні навички, саморозвиватися та впроваджувати інноваційні методи в свою педагогічну практику. Це вимагає від педагогів гнучкості та готовності до адаптації нових підходів, що сприятиме успішному формуванню критичного мислення в учнів.

Список використаної літератури

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. МОН України. Київ, 2016. 40 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
3. Пометун Олена. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98.

4. Temple C. RWCT Project: Reading, Writing, Discussion in Every Discipline : Guidebook III. Washington, DC : International Reading Association for the RWCT Project, 1996. 560 p.

5. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/6dbc9477-fa4a-4a52-9ed7-692a16e1818f>

6. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8991c889-3548-4c3f-a675-cb70968d1ecf/content>

**БІЛІНГВІЗМ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ
ПРИ ОВОЛОДІННІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ
НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ В ТЕХНІЧНИХ ЗВО**

*Михайлова Ірина Анатоліївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
tukhailova.i.a@op.edu.ua
Наук. керівник - старший викладач Панчук Л. В.,
l.v.panchuk@op.edu.ua*

Сьогодення вимагає від людини здобуття вмій та навиків володіння іноземними мовами. Безумовно, знання іноземних мов сприяє покращенню відносин між людьми, що володіють різними мовними кодами, та між країнами взагалі. В даній роботі розглядаються особливості двомовного контакту «білінгвізму» та інтерференції під час взаємодії двох мов в процесі оволодіння однією з них. Особлива увага звертається на мовні системи, володіння мовними кодами та взаємодію цих кодів. Наводиться наукове обґрунтування білінгвізму, який може опиратися на загальні положення відносно характеру мислення та зв'язку мови та мислення. Найбільша увага приділяється темам мовного контакту, білінгвізму, та виявленню

інтерференції у зв'язку з методикою викладання німецької мови під впливом української, на письмі та в усному мовленні на прикладі засвоєння іменників.

Під час дослідження цієї проблеми та її наслідків проведено експеримент зі здобувачами вищої освіти 1-го та 2-го курсів. Було застосовано граматичну категорію роду. Об'єктом дослідження взято іменники, рід яких в німецькій мові не співпадає з родом в українській. Експеримент було розділено на дві частини.

«Код рідної мови» є виявленням «коду» мислення людини. Засвоєння нею іноземної мови, якщо воно відбувається при сформованому мовному коді рідної, може розглядатися як процес взаємодії двох мовних кодів [4]. При такому розумінні механізму білінгвізму, засвоєння іноземної мови постає не як засвоєння нової системи мислення, а як засвоєння нового коду, який накладається на код рідної мови, і проблема білінгвізму може бути розглянута як проблема «взаємодії нерівноцінних кодів, один із яких являється базисним, первинним, а другий – вторинним» [4].

Таким чином при вивченні іноземної мови необхідно опиратися на рідну мову як на первинний код, який є базисним для установлення відповідностей з будь-яким вторинним кодом, як в процесі володіння, так і в процесі вивчення іноземної мови.

Білінгвізм розглядається як володіння двома мовними кодами та їхня взаємодія. Вивчення іноземної мови відбувається шляхом накладання нового мовного коду на вже сформований код рідної мови. У цьому процесі відбувається перенесення мовних елементів, що може мати як позитивний, так і негативний ефект [6].

Позитивний і негативний трансфер

Позитивний трансфер (перенесення) відбувається, коли мовні структури рідної мови збігаються зі структурами іноземної мови, що полегшує засвоєння. Наприклад, у випадках, коли граматичні категорії або лексичні значення слів подібні в обох мовах.

Негативний трансфер (інтерференція) проявляється тоді, коли мовні особливості рідної мови впливають на іноземну, спричиняючи помилки. Це може відбуватися на різних мовних рівнях:

Лексична інтерференція: невідповідність лексичних значень у двох мовах (наприклад, *Wertbrief* – "цінний лист").

Граматична інтерференція: помилки, пов'язані з різними граматичними правилами. Наприклад, прийменникове керування (*an die frische Luft gehen* – "бути на повітрі") [7].

Синтаксична інтерференція: неправильний порядок слів у реченні через вплив рідної мови.

Приклад: *PI* в перекладі не відповідає в українській мові німецькомовного варіанту. Це є негативним трансфером інтерференції: "Хлопчик, який пише" – "*der schreibende Junge*".

«Інтерференція завжди пов'язана з мовною структурою, вона є ніби відгуком мовної структури на проникний в неї чужий елемент» [2]. Важливо звернути увагу на процес міжмовної інтерференції, в якому людина використовує дві або більше контактуючих мов. Ця людина ідентифікує всі властивості даної мови та її вживання в мовленні (усному або на письмі). Потім переносить це все з рідної мови в іноземну, яку вивчає. Цей тип інтерференції досить часто зустрічається на граматичному рівні.

Граматична інтерференція являє собою одну з найбільш складних та спірних проблем загального мовознавства.

Розбіжності в німецькій та українській мовах: в кількості граматичних категорій, їхніх семантичних меж і широти їх вживання, відмінності в структурах різних речень, використання порядку слів в обох мовах і відмінності в його основній функції, велика широта словотворення в німецькій мові, тощо. Усе це дуже часто є переконливими причинами для проявів інтерференції у вигляді порушень правил зміни, розміщення або вибору граматичних одиниць, що складають граматичну систему мови. Досить часто

помилково ототожнюються граматичні форми, чи граматичні значення іноземної мови з формами, чи значеннями рідної мови, причому таке ототожнення може поширюватися не лише на мовні моделі і слова, а й на будь-які елементи, що володіють граматичним значенням: корені, основи, афікси. Така помилка, як *«*sie trägt starke Brillen*» замість «*sie trägt eine starke Brille*» виникає внаслідок того, що даний іменник в німецькій мові вживається лише в однині, на відміну від української мови, де цей іменник застосовується лише в множині [5].

Найпростішим випадком міжмовної інтерференції можна вважати віднесення тих чи інших форм мови яка вивчається до класів рідної мови. Це помилки в родах німецьких іменників або в віднесенні їх до класів плюраліа-та сінгуляріа-тантум. Наприклад, в українській мові – *дівчинка* – жіночого роду, а в німецькій мові – *das Mädchen* – середнього роду, в українській – *дім* – чоловічого роду, а в німецькій – *das Haus* – середнього. Прикладом однини та множини є слово - *штани* – в українській мові це множина, а в німецькій мові одна пара має число однини – *die Hose*, а множина – *die Hosen*.

Більше труднощів викликають випадки, коли не розрізняють деякі значення в іноземній мові, які відсутні в рідній, як наприклад, оволодіння вживанням артиклів. Нерідко одна й та ж мовна категорія в німецькій і в українській мовах має різне вираження. Не завжди однаково трактуються в цих мовах подібні граматичні явища. Це відноситься до такого члена речення, як додаток, який в нашій рідній мові і граматиці розуміється значно ширше, ніж в німецькій. Він може відноситися не лише до присудку, як це прийнято в німецькій мові, а й до іменника. Система частин мови в цих двох мовах в основному співпадає. Проте особливістю німецької мови є наявність в складі службових частин мови артикля. Іменник в німецькій мові має окрім категорій роду, числа, відмінка, характерних і для української мови, ще категорію визначеності та невизначеності, яка відсутня в українській мові. Як відомо, в німецькій мові існує три визначених артиклі *der, die, das*, що відповідають

чоловічому, жіночому та середньому роду, а також артикль *die*, що відповідає множині. В українській мові таких відповідних категорій не існує.

Вживання означеного та неозначеного артикля викликає труднощі для вивчаючих німецьку мову, які призводять до виникнення інтерференції. Наприклад, *Der Junge liest ein Buch.* – Хлопчик читає книгу. В цьому випадку відбувається неспівпадіння роду іменників: книга – жіночого роду, *das Buch* – середнього роду.

Що стосується категорії роду в обох мовах, то для виявлення інтерференції в цій сфері ми використали такі іменники, як:

- das Auto	- das Haus	- das Land	- der Tannenbaum
- das Buch	- das Heft	- das Mädchen	- das Theater
- das Essen	- das Kino	- der Satz	- der Kugelschreiber
-das Geschenk	- das Konzert	- die Straßenbahn	- das Zimmer

Здобувачам було запропоновано перекласти з української мови на німецьку речення, в яких використані наведені іменники. Завдяки чому й були виявлені осередки виникнення інтерференції через неспівпадіння категорій в українській та німецькій мовах

Дослідження явища інтерференції показує, що вона являється об'єктивно існуючим негативним явищем, що виникає під час вивчення іноземної мови і призводить до виникнення труднощів, порушень або руйнування комунікативного процесу. Тому подолання інтерференції являється однією з головних кардинальних проблем, без успішного вирішення якої не може бути й мови про підвищення ефективності викладання іноземної мови.

Розгляд однієї мови під кутом зору іншої і виявлення міжмовних опозицій створює можливість помітити ті особливості кожної мови, які до

цього залишалися поза полем зору лінгвістів, що в свою чергу, дозволяє їм передбачити сфери можливої діяльності інтерференції.

Список використаної літератури

1. Усаченко І. В. Актуальні проблеми білінгвізму. URL : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107618/27-Usachenko.pdf?sequence=1>
2. Вайнрайх У. Мовні контакти: Стан і проблеми дослідження. К, 1979. – 247с.
3. In Peter Trudgill, J. Chambers & N. Schilling-Estes, eds., Handbook of Sociolinguistics. Oxford: Basil Blackwell, 2001, pp. 638-668. URL : <https://www.ling.upenn.edu/~gillian/Interlang.doc.pdf>
4. Бацевич, Флорій Сергійович. Духовна синергетика рідної мови : лінгвофілософські нариси: монографія / Ф. Бацевич. – Київ: ВЦ "Академія", 2009. – 187 с.
5. Пальчикова О. О. Реалізація крос-культурного підходу до навчання української мови іноземних здобувачів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 / Пальчикова Олександра Олександрівна. - Кривий Ріг, 2016. - 255 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с. URL: <https://kmaesm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/bigych-o.-b.-borysko-n.-f.-boreczka-g.-e.-ta-in.-2013-metodyka-navchannya-inozemnyh-mov-i-kultur-teoriya-i-praktyka.pdf>
7. Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов: зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті доктора педагогічних наук, професора В.Л. Скалкіна (12 квітня 2022 року). Одеса : ОНУ імені І.І.Мечникова, 2022. 436 с. URL:

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ В КОМУНІКАЦІЇ ТА ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Панчук Людмила Василівна,

*аспірант кафедри культурології та філософії культури
старший викладач кафедри германських мов та перекладу
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-9545-7473
l.v.panchuk@op.edu.ua*

Протягом усього життєву шляху людства відбувається взаємодія між індивідами. Обмін інформацією між людьми має на меті різні наміри, априклад, зрозуміти, домовитися, висловити думку чи то вплинути на когось. Цей процес можливий у кількох форматах, вербальному, невербальному та символічному. У переважній більшості випадків спілкування відбувається у формі вербального акту комунікації і може бути усним чи письмовим.

Згідно з дослідженнями філософів Дж. Остіна та Дж. Серля, які розвинули теорію мовленнєвих актів, мова – це не лише засіб передавання інформації, а й інструмент дії. Ця теорія вважається важливою складовою прагматики, яка займається дослідженням мови в певному контексті. Відповідно до теорії процес будь-якого мовленнєвого акту складається з трьох основних компонентів: локутивного акту (безпосередній процес формування висловлювання), іллокутивного акту (зміст наміру самого висловлювання) та перлокутивного акту (вплив сформованого висловлювання на реципієнта) [7]. Зважаючи на це, можна стверджувати, що інтенція адресанта може впливати на реальність задля досягнення своєї мети у процесі взаємодії з адресатом

через різні комунікативні інструменти, такі як лексичні засоби, інтонація, міміка та інші паралінгвістичні, стратегічні й прагматичні засоби і прийоми.

Однак, комунікативний процес може протікати не лише з інформаційної подачі з позитивним вектором сприйняття, а й досить часто переходить у негативне русло за рахунок агресивної вербалізації. Менасив, іронія та сарказм – деструктивні прийоми експліцитного та імпліцитного мовлення, що мають свої характерні ознаки й наслідки для учасників комунікації. Менасив – мовленнєвий акт, що демонструє зміну поведінки та емоційного стану опонента в процесі комунікації через індукцію почуттів страху або тривожності [11]. Менасив має функціональне мовне призначення і є характерним для вербальної агресії, психологічного тиску та конфліктного дискурсу. Цей різновид мовленнєвого акту знаходить своє відображення не лише в особистісному спілкуванні, а й у літературних творах, написаних німецькою мовою. Наприклад, Фрідріх Шиллер у творі «Розбійники» (*Die Räuber*) підкреслює внутрішню твердість та безкомпромісність з метою реалізації власних інтересів через застосування погроз на адресу своїх ворогів «*Ich werde euch alle vernichten, wenn ihr euch mir in den Weg stellt*» (Я знищу вас усіх, якщо ви станете у мене на шляху) [6]. Йоганн Вольфганг фон Гете також застосовує менасиви від свого демонічного персонажа на адресу Фауста з метою маніпуляції та акцентування на серйозності їхньої угоди «*Wenn du den Pakt brichst, wirst du den Preis zahlen*» (Якщо ти порушиш пакт, то поплатишся) [4]. Так само Бертольд Брехт в своїй п'єсі «Матінка Кураж та її діти» (*Mutter Courage und ihre Kinder*) вдається до вживання погроз його героями з причини військового часу та тих умов, в яких змушені існувати персонажі художнього твору «*Wenn du uns nicht folgst, wirst du alles verlieren*» (Якщо ти не скорися нам, тоді ти все втрапиш) [1].

Ще однією формою вираження презирства або зневаги у вербальному форматі є іронія та сарказм, мета яких є приниження або знецінення співрозмовника [10]. Іронія представляє собою опосередковане

висловлювання з прихованим змістом, часто насмішкують або з критичним підтекстом, хоч й не завжди злісного характеру, в якому семантична інтерпретація суперечить буквальному вираженню. В літературних творах цей троп також присутній, як наприклад, в творі «*Der Besuch der alten Dame*» (*Візит старої дами*) за авторства Фрідріха Дюрренматта іронія акцентує увагу на контрасті між моральними цінностями жителів міста та їхньою поведінкою через спокусу грошима, що в свою чергу проявляється в звертанні до тої самої дами «*Willkommen, gnädige Frau, in unserer ehrbaren Stadt*» (Вітаємо Вас, шановна пані, в нашому чесному місті) [2].

Більш жорстким і різким тропом, спрямованим на образу та приниження конкретної особи або явища, є сарказм. Часто супроводжується невербальними чи то паралінгвістичними засобами комунікації, такими як інтонація або міміка. Фрідріх Дюрренматт використовував не лише іронію, а й сарказм. В п'єсі «*Romulus der Große*» (*Ромул великий*) передано саркастичний вислів Ромула з причини наближення варварів, в якому він свідомо знецінює власну постать і велич імперії і виявляє повну апатію та нібито байдужість до її кінця. «*Sollen sie kommen. Vielleicht regieren sie das Reich besser als ich*» (Нехай вони приходять. Можливо, вони краще впораються з керуванням імперії) [3].

Усі ці мовленнєві прийоми функціонують у вербальній взаємодії та зустрічаються майже в кожному типі мовлення, особливо в повсякденному житті. Тропи та різновиди комунікативного акту оперують притаманними їм засобами задля досягнення бажаного результату через активний вплив на адресата. Виникнення вербальної агресії цілком вірогідне через застосування в комунікативному акті згаданих мовних засобів та різновидів мовленнєвого акту, оскільки вони мають тенденцію демонструвати вираження негативної оцінки та можуть використовуватися як інструмент впливу на опонента – експліцитно (менасив) та імпліцитно (іронія, сарказм).

Зважаючи на те, що ця тема є суміжною для дослідження на перетині кількох наукових напрямів, феномен агресії все ж таки актуальний і присутній не лише в побутовому мовленні, а й в літературі.

Список використаної літератури

1. Brecht, Bertolt. Mutter Courage und ihre Kinder: Eine Chronik aus dem Dreißigjährigen Krieg. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1981. – 120 S.
2. Dürrenmatt, Friedrich. Der Besuch der alten Dame: Eine tragische Komödie. – Zürich: Diogenes Verlag, 1980. – 139 S.
3. Dürrenmatt, Friedrich. Romulus der Große: Unhistorische historische Komödie. – Zürich: Diogenes Verlag, 1980. – 115 S.
4. Goethe, Johann Wolfgang von. Faust. Der Tragödie erster Teil. – Stuttgart: Reclam Verlag, 2006. – 224 S.
5. Sbisà, M. (2023). Essays on speech acts and other topics in pragmatics. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192844125.001.0001>
6. Schiller, Friedrich. Die Räuber. – Stuttgart: Reclam Verlag, 2004. – 168 S.
7. Searle, J. R. Speech acts: An essay in the philosophy of language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 214 с. – ISBN 9780521096263. Режим доступу: [Speech acts by John R. Searle | Open Library](https://openlibrary.org/works/OLW1000001S)
8. Дроздов О. Агресіологія як міждисциплінарна галузь наукових досліджень. Соціальна психологія. 2006. №1 (15). С.43–49.
9. Дюрренматт Ф. Гостина старої дами: трагедія / пер. з нім. М. С. Сингаївського. – Київ: Знання, 2011. – 160 с.
10. Панчук Л. В., Матвейко О. В. Вербалізація агресії: лексико-семантичний аналіз мовленнєвих актів погрози // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. – 2024. – Т. 35, № 3 (2). – С. 70–75. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/12>.

11. Тараненко, К. (2018). Прагматика погрози як засобу деструктивної мовленнєвої поведінки. Молодий вчений, 9 (61), 120-123.

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

*Полянська Ганна Костянтинівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»
Одеса, Україна
hannapoli@ukr.net
Наук. керівник – к.ф.н., професор Цимбал Н.А.*

ВСТУП

Сучасні глобалізаційні процеси та зростаюча мобільність населення зумовлюють необхідність удосконалення методів навчання іноземних мов. Умови полікультурного освітнього простору вимагають від викладачів та студентів гнучкості, адаптивності та врахування міжкультурних особливостей [1, с. 12].

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Полікультурна освіта передбачає взаємодію представників різних культур, що суттєво впливає на навчання іноземних мов. Основними теоретичними підходами в цій галузі є:

- Комунікативний підхід, який наголошує на використанні мови у реальних комунікативних ситуаціях [3, с. 45].
- Когнітивний підхід, що фокусується на процесах мислення та засвоєння інформації [2, с. 67].
- Соціокультурний підхід, який розглядає вивчення мови як процес соціалізації у новій культурі [4, с. 89].

2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

В умовах багатокультурного середовища навчання іноземних мов має включати:

1. Використання автентичних матеріалів, що відображають реалії країни мови, яку вивчають [5, с. 16].

2. Методи інтегрованого навчання (CLIL – Content and Language Integrated Learning), коли іноземна мова використовується для вивчення інших дисциплін [3, с. 72].

3. Проєктна діяльність, що сприяє міжкультурному обміну та розвитку критичного мислення [2, с. 34].

4. Цифрові технології (онлайн-платформи, мобільні додатки, відеоконференції) як засіб розширення можливостей навчання [4, с. 101].

5. Методи кооперативного навчання, які передбачають взаємодію студентів з різним культурним бекграундом [1, с. 58].

3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Попри значні переваги, навчання іноземних мов у полікультурному просторі стикається з викликами, такими як:

- необхідність підготовки викладачів до роботи в умовах культурного розмаїття [2, с. 90];
- труднощі адаптації студентів до особливостей іншомовного спілкування [3, с. 120];
- необхідність модернізації навчальних програм з урахуванням полікультурного компоненту [5, с. 45].

Подальші дослідження в цій сфері можуть бути спрямовані на розвиток інноваційних підходів до викладання, адаптацію навчальних програм та створення інтерактивних освітніх платформ [4, с. 132].

ВИСНОВКИ

Полікультурна освіта відкриває нові можливості для навчання іноземних мов, але також потребує удосконалення підходів та методів. Використання сучасних технологій, комунікативних і міжкультурних стратегій сприятиме підвищенню ефективності навчання та формуванню мовної компетенції студентів [1, с. 77].

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Полікультурна освіта у сучасному світі: виклики та перспективи. – Київ: Освіта, 2020.
2. Гончаренко С. У. Психолого-педагогічні аспекти вивчення іноземних мов. – Харків: Вища школа, 2018.
3. Krashen, S. Second Language Acquisition and Second Language Learning. – Oxford: Pergamon, 1988.
4. Richards, J., Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2014.
5. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: CUP, 2001.

Наукове видання

МОВА, ОСВІТА, НАУКА В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВИКЛИКИ ЧАСУ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової онлайн-конференції
(з міжнародною участю)
м. Одеса
3 квітня 2025 року

Відповідальний редактор *Н. Л. Добровольська*

Надруковано в авторській редакції

Формат 60 × 84 / 16. Ум. друк. арк. 7,21.
Тираж 100 прим. Зам. № 225 (41).

Видавництво і друкарня «Астропринт»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Телефон: (0482) 37-14-25, 33-07-17; (048) 7-855-855
email: astro_print@ukr.net www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Надруковано з готового оригінал-макету ФОП Побута М. І.
65044, м. Одеса, пр-т Шевченка, 1-а
Телефон: 0689009282